Published and distributed under permit (No. 322), authorized by the Act of October 6, 1917, on file at the Post Office of New York, New York. — By order of the President, A. S. BURLESON, Postmaster General.

שנה חמישית HATOREN גליון יח (קיח)

התורן

עתון שבועי

יוצא בכל יום ששי

התוכן

VOL. V NEW YORK, JULY 17, 1918 No. 18 (118)

HATOREN
Published Weekly by
HATOREN PUBLISHING ASS'N, Inc.
(A. Lubarsky, Pres., Sol. Lamport, Treas., A. S. Orlans, Sec'y).
44 EAST 23rd STREET, NEW YORK
Telephone, Gramercy 6944

מחיר „התורן"
לשנה — $4.00 לחצי שנה — $2.00
בחוץ לארץ ובקנדה:
לשנה — $4.50 לחצי שנה — $2.25
לפחות מחצי שנה אין התתימה מתקבלת
הכתובת:
Hatoren, 44 East 23rd St., New York

SUBSCRIPTION RATES:
One year—$4.00 Six months—$2.00
Foreign Count[illegible] and Canada:
One [illegible] months—$2.25
[illegible]nts
Entered as second-class mail matter at the Post Office of New York, August the 11th, 1913.

מחיר גליון 10 סנטים

טבלאות לכרך „התורן“

שנה רביעית

במערכת „התורן“ נמצאות למכירה טבלאות לכרך „התורן“ שנה רביעית (מארץ 1917 — פברואר 1918).

המחיר עם המשלוח 40 סנטים

בית ועד לעברים!
בית האוכל של
יוסף לאנגבארד

33 רחוב קאנאל ניו־יורק

ידוע לעברים במאכליו תבריאים והחוגיגים

דר. ג. שכטר

רופא חולים

31 רחוב רושפרסון ניו־יורק

טיליפון 6370 אָרטשאָרד

השעות: 8—10, 1—2, 6—8

ביום א׳ — עד שעה 1

חש במעיו יתרפא

ב„עקס־לאקס“

כתובת

„אָסָף“

ASAPH PUBLISHING CO.
101 W. 113th St, New York City

ד"ר מ. קאמענעץ

רופא שנים מנוסה

911 East 176th Street
New York
Telephone Tremont 562

עבודה הגונה במחיר נמוך

בלשכת „התורן“ נמצאים למכירה:

1) כתבי ראובן בריינין, כרך א׳, ספורים וציורים, 318 עמודים, מכורך בד הדר, המחיר — — — — 1,50
דו־לוקס — — — — — 2,00
2) „לוח־אחיעבר“, שנה א׳, מאסף ספרותי, 464 עמודים, בלי כריכה 1,50
בכריכת בד יפה — — — 2,00
3) ספר הזכרון לבן יהודה, מאסף ערוך ע"י ראובן בריינין, הוצאה מהודרה, 92 עמודים — — .50
4) „התורן“ החדשי, שנה א׳, מכורך יפה — — — — — — 1,50
5) „התורן“ השבועי שנה ג׳, מכורך יפה, — — — — — 3,00
6) „התורן“ השבועי שנה ד׳, מכורך יפה — — — — — — 3,50
7) מקרן זוית, קובץ מאמרים, מאת ד"ר דוד נוימארק, בלתי מכורך .45
8) תיאודור הרצל: נאומים קונגרסיים, בתרגום ש. גינצבורג, בלתי־מכורך — — — .15
9) תחית לשון, קובץ, הוצאת „מפיצי שפת עבר“ — — — .25
10) ב"נ סילקינר: מול אהל־תמורה, פואימה — — — — — .25
11) היסוד המדיני בהשקפות הנביאים מאת פרופ. י. פרידלנדר — — — — — .15
12) מחג לחג, קובץ, חוברת א — .10
13) מזל טוב, קומידיה במערכה אחת, מאת שלום־עליכם, תרגום י. ד. ברקוביץ — — — — — — .10
14) שלילה וסתירה, הסתכלות, מאת ש. ב. מקסימובסקי — — — .10
15) „חלום אביב“, אגדה (מנוקדת), מאת ש. ב. מקסימובסקי — — .05
16) א) השפה והתחיה, מאת ד"ר בן ציון מוסינזון; ב) העברית בארצנו, מאת י. בן צבי — .03
17) א) הספרות העברית ועתידותיה מאת ראובן בריינין; ב) המבטא בלשון העברית, מאת א. בן־יהודה .03
18) עברית ולעוזים, מאת א. בן־יהודה — — — — — .05
19) ההסתדרות העברית ושאיפותיה מאת ק. ווייטמאן — — — .02
20) וואָס איז אידישע ערציהונג, מאת י. ז. פרישברג — — — .02
21) דאָס אידישע בוך, מאת ח. נ. ביאליק — — — — — .05
22) שפתנו, מאת א. בן־יהודה — .05

המחירים עם המשלוח.

אנחנו מזמינים את כל קרובינו וידידינו לבוא אל המשתה, שאנו עורכים לכבוד היות בננו ראובן לבר־מצוה ולכבוד הופעת ספרו השני „אבים“, במוצאי־שבת, י"א במנחם־אב, 20 ביולי, בשעה 7, בביתנו, 415 רחוב גרנד.

א. ל. גרוסמאן ורעיתו.

הוצאת „סיני“

יצא לאור ונמצא למכירה

קובץ שירים לבתי ספר
עם תוי נגינה

מסודר על־ידי

א. בן־אליהו.

התוכן:

1) עברים אנחנו. 2) בבית ספרנו. 3. הקוקיה. 4) שיר עבודה. 5) אלף בית. 6. חושו, אחים. 7) המדת אָבות. 8) שירת אסיר. 9) נס ציונה. 10) משאת נפשי. 11) ברכת עם. 12) שיר הגאולה. 13) סעודה של משיח. 14) התקוה. 15) זמר לשבת. 16) שבת המלכה. 17) לג בעומר. 18) מעוז צור. 19) האביב. 20) לו הייתי. 21) על חלון. 22) ממרחקים. 23) הגשם. 24) השלג הראשון. 25) שמעי נא.

הספר מכיל 70 עמודים, בהוצאה של כיס מהודרה.

מחירו 20 סנט בלי המשלוח.

לפנות אל

SINAI PUBLISHING CO.
299 Broadway
New York, N. Y.

או אל

S. DRUCKERMAN
50 Canal Street
New York, N. Y.

התורן

יוצא לאור על־ידי
הברת התורן

—

א. א. לוברסקי, נשיא
ש. לאמפורט, נזבר
א. ש. אורלאנס, מזכיר

—

העורכים
ד"ר שמריה לוין
י. ד. ברקוביץ

שנה חמישית | ניו־יורק, י אב, תרע"ח | גליון שמונה עשר

פרשת השבוע

אַגָּדָה וַהֲלָכָה לְמַעֲשֶׂה.

חיים נחמן ביאליק איננו רק אביר משוררינו — מקומו יכירנו גם בין גדולי המחשבה שלנו, בין אלה שקנו את המחשבה העברית לא ברפרוף ובריחוף, בנגיעה ובמשיכה קלה, כי־אם בעיון, בהסתכלות, בחדירה ובהתעמקות לתוך אוצרותיה העתיקים והחדשים, הראשונים והאחרונים, לתוך בתי־גנזיה המלאים מזן אל זן והיכולים לפרנס את הנפש היותר עשירה. ומפני זה אנו מרגישים מדי פעם בפעם, כשביאליק נוגע בשאלה מן השאלות של ממשלת הרוח שלנו, שאדם גדול עומד לפנינו, חריף ובקי ושליט במכמני־הרוח, נוקב ויורד עד התהום ומעלה ממצולות מחשבות מלוטשות, רעיונות צרופים ומסקנות מזוקקות, שתורה הן מחזיקות בתוכן ושללמוד אותה אנו צריכים. אנו מרגישים, שאחד מיחידי־סגולה עומד לפנינו, אחד מבעלי המפתחות, והוא פותח לנו שער אחר שער בתבונה ובדעת, ואיזה אור גנוז מתבקע מתוך החדרים, ואנו בעצמנו טובלים בים של אורה ונהנים מזיו של עולמות חדשים, הנגלים לפנינו. ויש שאין אנו יודעים למי לתת את משפט הבכורה, לביאליק המשורר או לביאליק החושב, להצייר האמן או להוגה־הדעות?

הפעם העניק לנו מטובו בה„כנסת" שלו ביד פתוחה ורחבה. נתן לנו אחדים משיריו החדשים, שיספרו לדור יותר מספרים שלמים על מצב הרוחות ששרר בעולמנו ברוסיה בשנות המשבר, סמוך להמהפכה, ונתן לנו גם פרי־הלולים מחקירותיו האחרונות על שדה המדע העברי, ובאחת ממסותיו „הלכה ואגדה" נגע בחמורת השאלות, בשאלת יצירתנו הלאומית בתקופה האחרונה, ומשתדל הוא לגלות את הסבה הראשית, שעכבה את התפתחותה הטבעית.

והסבה הראשית היא, לפי דעתו, פנימית, ומונחת היא לא בתנאי חיינו החיצוניים, כי־אם בנו ובעצמנו, ביחוסנו המוזר אל ה„הלכה" בניגוד אל ה„אגדה". מביטים אנו על ההלכה והאגדה כעל שתי יצירות תרבותיות שונות, השוטפות במרוצתן רק בהקבלה אשה מול רעותה, אבל אינן נוגעות אשה בחברתה, אינן משלימות אשה את חברתה ולעולם אינן מתמזגות ליצירה אחת דו־פרצופית ודו־צדדית. והיתה בעינינו ה„הלכה" כשרידת הורות קרומים, שאבד לה ערכה ואין לה עוד שום השפעה על התפתחות רוחנו בעת הזאת, ועזבנו אותה לנפשה, שתהא מונחת בקרן זוית, ורק לה„אגדה" הקדשנו את כח יצירתנו. וחושבים אנו, שהאגדה בלבדה תספיק לכלכל אותנו ולשמש תרים בפני הזרמים הזרים, החודרים אלינו מכל צד והאומרים לטשטש ולמחוק את מהותנו המיוחדת לנו. ובהיות שבאמת אין הלכה לחוד ואגדה לחוד, יען כי „ההלכה היא גיבושה, תמציתה האחרונה והמוכרחת של האגדה", והאגדה „היא היתוכה של ההלכה", — יוצא לנו מזה, שבשעה שאנו נותנים גט־פטורין להלכה, נוטלים אנו גם מאת האגדה את זכות קיומה, כי אין מטרה לנגד עיניה, כי אינה יכולה להתגשם בחיים, ותמיד תהיה רק מרחפת באוירו של עולם, מבלי מצוא נקודת־אחיזה בזו האדמה, שבן האדם קשור אליה. שאלה היא ותהי לשאלה, אם מחויב האמן, כשהוא לעצמו, להציב מטרות ליצירותיו, אם איננו חפשי לנפשו לעסוק באמנות לשם אמנות, לכהן פאר בהיכל היופי שלא על־מנת לקבל פרס ושלא על־מנת לתת פרס על־ידי יצירותיו, אבל השאלה הישנה הזאת נוגעת רק להנושא ולא להנשוא, להיוצר ולא להיצירה. מטרת היוצר יכולה להיות היצירה בעצמה, אבל יצירה ללא מטרה, יצירה, שאינה עלולה להשפיע על מושגי החיים, לשפר את החיים ולתקן עולם במלכות היופי, היא יצירה לבטלה, שיש לה ברכת היוצר לפניה, אבל אין לה ברכת הנהנין לאחריה. וגם האגדה, אם משוטטת היא רק בעולם הנשמות ואינה

שואפת להתגבש בחיים, כלומר: להתבטא בהלכה קבועה, אַז נמנית גם היא על היצירות הערטילאות, ולא ממנה יבנה עם החפץ חיים ולא בה יפרנס את נשמתו השוקקה. והיה כי יפנה — ואנוס יהיה לפנות — למקורות זרים לשאוב מהם „הלכות למעשה“, מפני שאין חיים ללא הלכות, יען כי ההלכה היא יסוד החיים, — יעזוב במשך הזמן גם את יצירותיו האגדיות הוא ויוציאן מפני אותן האגדות הזרות, המתאימות למקור־ההלכות הזר, שעמד לו בשעת דחקו לשבור את צמאו.

וכך קרה אצלנו באמת. כי מיום שזנחנו את ההלכה וחדלנו מטפל בה, התרחקנו מעל אדמתנו, ובכל יצירותינו נראים סימנים של חולשה; אַנו פורחים באויר, וקרקע ממשית ומוצקת אין תחת רגלינו. אַנו מוסיפים עוד לברוא אגדות משלנו ונוטעים אותן בתוך קרקע שאולה. ויראת בעל הקרקע מרחפת תמיד לנגד עינינו, פן יבוא וידרוש ממנו לפנות לו את המקום השאול, ואַנו מתחילים „להקדים רפואה למכה“, להסתגל לאט־לאט ביצירתנו לטבע הקרקע, וסוף ההסתגלות — חקוי, וסוף החקוי — זיוף.

ואַנו מבינים מפני זה את הקריאה הגדולה של אביר משוררינו, הנובעת מתוך הכרה עמוקה בעצם השאלה ומתוך לב דואג ושואף ליצירה שלמה ואמתית, לשוב למקור ההלכה ולשאוב עוד ממנו חומר ליצירה, ולא לסמוך על האגדה בלבד. „יהדות שכולה אגדה דומה לברזל שהכניסוהו לאור ולא הכניסוהו לצונן. שאיפה שבלב, רצון טוב, התעוררות הרוח, חיבה פנימית — כל הדברים הללו יפים ומועילים כשיש בסופם ע ש י ה, עשיה קשה כברזל“. „גדולה אגדה — שמביאה לידי הלכה“. וגדולה שאיפה — שמביאה לידי ח ו ב ה מ ע ש י ת. בשואפים בלבד לא נקים שום בנין — עובדים נהוצים לנו, ע ו ש י ה מ ל א כ ה, המכניסים את צוארם בעול חוקים ומצוות. אָמנם נשתנו החיים ונשתנו גם תביעות החיים, ולפיהן — גם החוקים והמצוות, כלומר, הלכות החיים. אבל ההשתנות הזאת אינה פוטרת אותנו מחובת ההלכות החדשות, אף־על־פי שהחדשות הן והדרת השיבה אינה חופפת עליהן. דור דור ואגדותיו, דור דור והלכותיו, ומי שמגין על האגדה ורואה בה את המשכה של יצירתנו הלאומית, אומרים לו: לך וקיים גם את ההלכה והשתתף ב ע ב ו ד ה. בשעה זו אין רשות למי שיהיה לעמוד ולהסתכל מן הצד וליהנות מזיו התחיה. זמן השאיפות חלף הלך לו. הנצנים נראו בארץ, והם קוראים לעבודה ולמעשים. כלילת האגדות שלנו הולכת ומתגבשת, ועוד מעט ותהיה ה ל כ ה ק ב ו ע ה בתורת החיים של העמים. החלום יפתר, והאגדה תמצא את תיקונה. „והיה כי תרצו — אין זו אגדה“.

מַחֲלַת הַזָּרוּת בְּסִפְרוּתֵנוּ

מאת

ר א ו ב ן ב ר י י נ י ן.

קשים גרים כספחת לא רק לישראל, כי־אם גם להשפה העברית. הקוראים יודעים, עד כמה כותב הטורים האלה מתרחק תמיד מהשתמש במלים לועזיות, נכריות, בכתבו עברית לעברים. המלים העבריות ביחד עם הלועזיות — נשואי־תערובת הן ואין זווגן עולה יפה. ויען שנשואים כאלה לא כדת משה וישראל הם, על כן יש אשר גם הרעיונות אשר יולדו על ברכיהם ממזרים הם, שאָסור להם לבוא בקהל ארוני, כי ילדי־זנונים הם.

וחוק שמתי לי לתרגם את המלים הלועזיות, שמותיהם של המושגים החדשים, לעברית, ועד כמה שרק אפשר — על־ידי מלים פשוטות ומצויות, שלא תכבדנה על הבנתו

סְקִירוֹת וּרְשָׁמִים

מאת

ה ל ל ב ב ל י.

ב.

י מ ו ת ה מ ש י ח מ ת ק ר ב י ם.

ימי הבינים מתקרבים...

התזכרו עדיין שיר־פתגים זה, המלא ארס מר ולעג־שטן נוקב לכל תעתועי התרבות החדשה „בת החנופה והמזמה“? החי עוד בלבבכם אותו הטון של בוז ומשטמה לאדם המודרני, סרים הרגש והמחשבה, „החי וצולח על חשבון לבו המדולדל ורוחו היורדה תחתיות?“ התשמעו עוד את הצליל המילאנכולי הכהה, כקול הפטיש על הסדן, החוזר ונשנה חליפות, חוזר ונשנה: ימי הבינים מתקרבים, ימי הבינים?

השיר שיר שניאור הוא ב„השלח“, שנת תרע"ג. והימים אז ימים מוכנים לפורענות לכנסת ישראל אשר ברוסיה וימי יאוש קודר לכל עם ישראל היושב בגולה. עלילת ביילים הנמבזה עמדה על הפרק. את עם ישראל כולו הושיבו אז על ספסל הנאשמים, ושמועות משמועות נוראות על־דבר מעשי שוד ורצח ונקמה ביהודים נשאו בינתים באויר־העולם. ובשעת צרה זו עשו עלינו רושם קשה דברי השיר האחרונים:

„אל תשכחו פרק שנגנתם בימי החשכה הקודמים,
זכרו־נא לחיות ולמות, למות ולחיות ב א ח ד! —
ימי הבינים מתקרבים!“

אף כל זה היה בשכבר הימים. מאז ועד עתה נשתנו הזמנים וסדרי־עולם עמהם. מלחמה איומה התלקחה והקיפה את פני כל הארץ. ארצות פורחות ומדינות פוריות נחרבו והוכו שממה, עמים ולאומים זה אתמול שוקטים במכונם עומדים כעת במצב של התגוננות וכליון גמור. רוסיה הרשעה, מלכות הצרים ועריסת־הפוגרומים, התפוררה לחלקים קטנים. ארץ־ישראל, חמדת עם יושב בגולה, היתה לשדה־קטל ונכבשה ברובה על־ידי צבאות אנגליה המנצחים, ואחרון על כל אלה — עם ישראל, זה הנודד הנצחי, ניתן לו שטר־שחרור, ותקומה הובטחה לו בארצו ההיסטורית על־ידי בריטניה הגדולה. אכן עתים חדשות מתרגשות ובאות לעולם — ומכיון שהעתים חדשות, ממילא גם הצפרים חדשות והזמירות חדשות.

כעת יאמר בשירה העברית: הכונו לגאולה! ימות המשיח מתקרבים! והקול קול אפרים א. ליסיצקי מיודענו מעל עמודי „התורן“.

של הקורא הרגיל. לא תמיד אמנם נקל הדבר. אבל יגעת — מצאת: מלים עבריות או ארמיות, שהן אחיות בנות משפחה אחת וגזע אחד, שהן מכוונות אל המלים הלועזיות, בנות משפחה אחרת וגזע רחוק, על־פי משמעותן והוראתן. ובשעת הדחק, באין ברירה, הנני נוטל לי הרשות להשתמש בשתים או גם בשלש מלים עבריות במקום מלה אחת לועזית, כי הלא כן עושות גם השפה הצרפתית והשפה האשכנזית. ואם רק הקורא העברי מבין את פירושן של המלים, אז הוא עומד מעצמו על כונתם של הדברים והמושגים שנתחדשו בתקופתנו. יין חדש בקנקן ישן — לא יפוג טעמו וגם ריחו אינו נמר.

כל המושגים החדשים יכולים להתרגם כל־צרכם על־ידי העברית, אם גם לא על־ידי מלים יחידות. העיקר, שלא יהיה הרעיון ניזוק ומפסיד.

יוכל היות, שאדוק אנכי יותר מדי בנוגע לשמושה של הלשון העברית, יוכל היות, שמדקדק אנכי יותר מדי בהרחקת המלים הלועזיות (מלבד המלים טיליפון, טלגראף ועוד מלים אחדות ספורות, שעוד לא מצאתי להן, וגם אחרים לא מצאו, תרגום מדויק ויחד עם זה גם יפה). אבל כשם שהנני חפשי, כצפור דרור, לחשוב מחשבות כהעולה על רוחי, כך אני זהיר מאד להכנים באוצר לשוני העברית מלים זרות או מלים משונות ובלתי־נוחות לא לטעמו, לא לאזנו ולא לעינו של הקורא הותיק, לבל אקלקל על־ידי זה את יופי שפתנו הלאומית ולבל אפגום, חלילה, בספירתה, ספירת החן שבתפארת.

הנשמה — הרעיון — שלי, אבל הגוף, הלשון, לא פעלי. הלשון העברית, שאנו משתמשים בה בקודש ובחול, הלא ירושה היא לנו מאבות אבותינו, מימי מתן תורה! הלשון הלא היא יצירתה המקורית של כל האומה, בכל דורות התפתחותה, ושל כל בחיריה, נביאיה, משורריה, סופריה והוקריה, — ואיך זה נרשה לעצמנו לזלזל בה ולעשות בה כאדם העושה בתוך שלו?

ואם חסרה לנו מלה עברית למושג ידוע, האם נתעצל לבקשה באוצרותיה של ספרותנו הרחבה והעשירה? האם נקח מכל הבא בידינו: מכל שפה שתהיה, לו גם זרה ונכריה ברוחה ובגופה, — רק למלא את החסר?

כשאנכי מטייל בכרמי הלשונות הזרות, הנני קורא אמנם: מה נאה אילן זה, מה נעים ורך פרח־בטוי זה! הנני אוכל אמנם מפרי הכרמים האלה לשובע, אבל אין אני עובר על הלאו: „ואל כליך לא תתן!" הנני נזהר, עד כמה שרק אפשר, מלהרכיב זמורות־זר בנטיעות שפתנו. וצר לי לראות, כי רבים מסופרינו, גם הטובים והמעולים שבהם, זורעים כיום את שדה־ספרותנו כלאים ורעיונותיהם לובשים שעטנז. הנני מוצא במאמריהם או גם בציוריהם וספוריהם שורות, שמספר המלים הלועזיות מרובה בהן על העבריות. והמלים הזרות, או המשונות בהרכבתן, הלא קובעות את נפש שפתנו — יחידתנו.

אמנם גם כותב הטורים האלה מרשה לעצמו לעשות בשפתנו הרכבות חדשות ולזווג מלים, שלא היו מזדווגות אצל סופרינו שקדמו לו, אולם רק ההרכבות חדשות הן, אבל המלים ישנות, ורובן הגדול ידועות ומפורסמות ואינן פרי התעשיה של בית־חרושת הלשון. אין אני מוציא ישן מפני חדש, רק מפני שחדש הוא, במקום שהישן מספיק די־צרכו וברור די־צרכו. הרושי הלשון בכלל, וגם באופן היותר טוב והיותר נחוץ, הם מאותם הדברים, שרבוים רע ומעוטם יפה.

אולם זהיר אני — גם כן עד כמה שרק אפשר — מהשתמש במלים עבריות, תנ"כיות, שכבר עבר עליהן כלה (והן כיום מהחלקים הנוססים או המתים בגוף לשוננו), או שאין פירושן עוד ברור די־צרכו, כי יש מפרשים אותן ככה, ויש — ככה. השמוש במלים כאלה מכהה את זיוו של הרעיון ומקהה את עוקצו. ושגור תמיד בפי פתגמו של ארתור שופינהויער: „הסגנון היותר טוב הוא זה, שמביע במלים מצויות ופשוטות דברים בלתי־

ימות המשיח מתקרבים. וצריך אני להודות לפניכם, רבותי, כי כשבאו לידי גליונות „התורן", שבהם נדפסה בהמשכים הפואימה „ימות המשיח" לאפרים א. ליסיצקי, — מיד רחב לבבי. סוף־כל־סוף, אמרתי, לא יבואו מעתה המלשינים ולא יאמרו, כי שירתנו הצעירה פה באמריקה עוסקת בדברים של מה־בכך, בפרורים קטנים, בחרוזים בודדים — הרי לפנינו פואימה בארבעה המשכים, ותוכן ענינה איננו דבר פעוט וקל, כמו טבע, אהבה וכיוצא בזה, כי־אם דוקא דבר נשגב ומרומם — אחד מהענינים העומדים ברומו של עולם, כמו שאומרים המליצים. ימות המשיח! היש לכם ענין יותר נשגב מזה? והלא זהו הדבר, שעם ישראל מצפה לו זה אלפי שנים ועיני המשוררים העברים כלות לו למיום דרכם על סף השירה?

וצר לי, צר לי מאד. נרמה לי, שליסיצקי יכול היה לזכות אותנו ביצירה יפה, לולא אהבתו היתירה את הדבור המפוצץ והריתוריקה המסולסלת. אידיאה יפה עלתה במחו — ובא ואבד אותה בעצמו ברוב דברים ומליצה. והאידיאה היסודית, שעליה נשען שיר זה, הלא היא, בדברי המשורר, זו:

„בחביון העולם הישן התרקם לפני ולפנים עולם חדש,
התרקם באשון מעמקיו, וכחות עלומים בו חתומים,
השתגשג בחשאי בקרבו ושכבות על שכבות בו כרסם,
ובכל אשר גדל ורחב כן הגדיל בו הרחיב הפרץ,

עד נבוב עשהו, כקליפה של פרי המכסה גרעינה,
ובגמלו — וזרם של חיים התפעם, הזדעזע בקרבו.
אז התחיל מתרוצץ, מסתער, מתבקע ומבקש לו מוצא,
אך קשה הקליפה ועבה ומחנקה, מאפילה על תוכה"...

אידיאה זו, למרות מה שכבר השתמש בה שניאור בצורה אחרת קצת בשירו „ימי הבינים מתקרבים", יכולה היתה להביא רוב ברכה לשיר זה. ולוא השכיל ליסיצקי לגלות לפנינו את המסך, לוא הכניסנו באמת לפני ולפנים של שני העולמות האלה, לוא הראנו בזכוכית־המגדלת של שירתו מה הוא „תוך תוכה של הקליפה הקשה, העבה ומחנקה", ומה הם „כחות העלומים ההתומים של העולם החדש המתרקם", — לוא השכיל לעשות את כל אלה, כי־אז אפשר שהיינו רואים ומבינים גם אנחנו מפני מה ימינו אלה הם ימות המשיח ומפני מה בלהבות האש והעשן של מלחמת־ענקים זו —

„מצטרפה גם נשמת האדם מסיגי הישן,
מזדככה מכל אשר נושן ורקב ובלה בתוכה".

כמו כן אפשר שהיה נקלט אז במחנו ציור כל־שהוא ממהותה של נשמת־האדם העתידה, „המזוקקה כספיר לטוהר וכמים הפנים לפנים, בה רהבי שמים נשקפים וקול אלהים בה מתהלך"...

ואולם ליסיצקי לא הכניסנו בברית סודו, לא יכול או לא רצה

פשוטים ובלתי־מצויים". וצר הוא לראות, שלפעמים סופרינו מטפסים, בסגנון לשונם, על קירות זקופים וישרים, או מרקדים על חבל, רגליהם למעלה וראשם למטה, במקום שיש ללכת ברגל ישרה על קרקע מוצק וכדרך כל בני־האדם.

העיקר הוא לי בכתבי עברית, כי יבינו את דברי כמו שהם. נאה כתבתי, או לא נאה; הצלחתי בסגנוני, או לא הצלחתי — אבל הקוראים הבינו לדברי, ודיי. אין בי כיום כלל חפץ להפליא את הקוראים, ומה גם להטיל עליהם אימה, על־ידי מלים זרות ומבטאים משונים ומסובכים. אולם אין אני חונק את רעיוני בקרבי, את נשמת הדברים, כי אין אני מוותר אף כקוצו של יוד על זה שהיה בלבי להביע, אולם מוותר אנכי על מבטאים רבים, שאולי, כשהם לעצמם, היו יפים ומהודרים, ואולי היו גם מפליאים בחדושם ובהברקתם. ומוותר אנכי עליהם, במקום שאני חושד בהם, כי יעכבו את הקריאה או יאפילו על הרעיון בקמטיהם הרבים.

לפנים הייתי גם אני נוהג סלסול בלשוני העברית, נוח הייתי לצעצועי־הסגנון ורודף לפעמים אחרי פטורי־ציצים. כשאדם נער, הוא אומר דברי זמר, ובדברי זמר הפרחים ולא הפירות הם העיקר. גם אני, כרבים מחברי־לעט, הייתי חוטא במליצות יתירות, ישנות או חדשות. נערות היתה בנו. אולם מיום עמדי על דעתי ועל עצמיותי הספרותית הנני אוהב את הפשטות והבהירות, הדיוק והצמצום. ורבי מאיר היה לי למופת: — „רמון מצא — תוכו אכל, קליפתו זרק".

דברי הסופר צריכים להיות תמיד, ואפילו אם הוא מדבר על ענינים קשים וכבדים, נבלעים בנעימה, ולא להחנק בהם חלילה. מעלתו היותר גדולה של סגנון הן בהירותו וצלילותו, עד שאפילו אם תרצה (כפתגמו של ווירגיל) לטעות בדברי הסופר, לא תוכל בשום אופן. על־כרחך תבינם כמו שהם.

יש בכתבי סופרינו של התקופה החדשה דברים פשוטים, ולפעמים גם שכיחים מאד, אך מפני שהם מלובשים בטלית שאולה, במלים זרות או גם כהות ומגומגמות, על כן יאמין הקורא התמים, כי יש בהם עומק, כי יש בהם מקוריות יתירה. וכבר אמר אחד המבקרים הגדולים בנוגע לטיבו של „הפעמון השקוע" אשר להויפטמאן, כי „לא כל המים הדלוחים והעכורים הם גם עמוקים". יש מי־אפסים, שהם עכורים.

על צד האמת יש להביע גם את הרעיונות היותר עמוקים והיותר מקוריים באופן מוסבר, צלול ובהיר. רק הטפש מתפעל מדברים כהים, שאין הוא מבינם כלל ושאין בכחו לרדת לעומקם. לא רק התורה דברה בלשון בני־אדם, כי־אם גם גדולי הפילוסופים והחוקרים (ביחוד הצרפתים והאנגלים, וגם שופנהויער האשכנזי) של כל אומה ולשון, של כל דור ודור. רוב הפילוסופים הגדולים של זמננו הם גם בעלי סגנון בהיר ומצוין. הן הסופר הוא, סוף־סוף, לא מכשף והרטום, כי יתעתע את הקורא וישתמש בשפת הלחשים והקמיעות, שפת השדים והרוחות, שבאים להשביעם. ולא יהיה הסופר גם כאחד החלפנים הרמאים, להוציא לשוק הספרות מלים שהן כמטבעות מזויפות, שאין להן המחיר החרות עליהן, או מלים כאסימונים, שאין להם כל צורה בולטת, כי נתמעכו מרוב השמוש בהם.

אין כל ספק, כי הסגנון העברי עשה חיל רב, במשך הדור האחרון, וגם גדולות יצר. השפה העברית התפתחה והשתלמה במדה גבוהה, ויש בה לדבר כיום בלשון בני אדם. אין היא חסרה כיום גם צבעים וגונים דקים ויכולה היא לשרת כלי־מבטא גם לרעיונות עמוקים, גם למושגים חדשים וגם לציורי הטבע. מלבד מה שיש בה, בהשפה העברית, מעלות ויתרונות (ביחוד בנוגע לקצור, חריפות

לגלות לנו מה הוא הרקב והבלה שבעולם הישן ומה הן „התורה והאמת החדשות המפרכסות לצאת מבטן זו תבל", כי בפסוקים ובשברי־פסוקים ידבר אלינו המשורר ובטון של נביא־למחצה ישמיענו, כי —

„כרעה ללדת זו תבל, כי נהפכו עליה ציריה,
זו תבל הקמוטה, הבלה — כי היתה לה עדנה בבלותה,
ומקשה בלדתה הזקנה וכח לה אין ללדת...
מתבוססה היא ברמיה וקולה קול צר כמבכירה,
ורטט תוחלת בקולה, ובשורה לו: חבלי משיח!"...

ואנחנו, הקוראים, רשאים אנו לבלתי האמין למשורר המתנבא, ורשאים אנו גם כן לשאול את פיו: מנין לך, אישנו המשורר, שימות המשיח מתקרבים ובאים? האם מפני זה —

„שימי שלהבות משתרבבים וענני פיח ועשן
מתאבכים ומקדירים שמים?"...

והלא כל אלה סימני דליקה הם גם כן, ואין בהם מבשורת המשיח דוקא! או אפשר מאמין הנך, משורר יקר, שכבר הגיעה השעה, שהמשיח המקווה יגלה לנו, ועל יסוד אמונתך זו בנית את התיאוריה שלך, כי אמנם הולך ובא המשיח?

ימות המשיח מתקרבים...

והמשורר המבשר לא רק שלא הואיל לבאר לנו את כונת דבריו, כי־אם גם בא וסתר את דברי עצמו.

שורו, הוא אומר בפרק ה' של אותה פואימה, —

„בני־אדם מתפתלים, נאבקים, נלחמים עם עצמם,
נלחמים עם הדרת־האימים שרגר וחמס ל ב ב ם".

נלחמים עם עצמם ועם הדרת האימים, שרגר וחמס ל ב ב ם? מה משמעו של זה? והלא אחרת השמיענו המשורר ראשונה: שני עולמות שונים הם, עולם ישן ועולם חדש, הנלחמים זה בזה, שהאחד מהם, העולם החדש, התרקם בחביון השני, „השתגשג בחשאי בקרבו ושכבות על שכבות בו כרסם", והשני, העולם הישן, הוא בבחינת „קליפה עבה ומחנקה ומאפילה על תומה". ואיך אפשר איפוא, שהעולם החדש דגר וחמס את הדרת האימים, כלומר — את העולם הישן, את הקליפה הקשה? אף מה לא יעשה אוהב־מליצה בשביל מלה יפה, כמו הדרת־אימים, ואם גם מלה זו תהלך אימים על הקורא הירא ורך־הלבב?

ואהבת־המליצה היא היא שהכשילה את ליסיצקי בעוד הרבה והרבה מקומות בפואימה זו.

רצה המשורר לתאר לפנינו את המלחמה בכל מוראותיה — ונתן לנו ציור שכזה:

ולבון, וגם בנוגע לשירי־נפש), מה שאין בשפות אחרות, מערביות או מזרחיות.

ואין אני רוצה לומר בזה, כי שפתנו כבר נקיה מפגימות, לקויים וחסרונות. להפך: יודע ומרגיש אנכי גם כיום, כי אוצרות לשוננו הלאומית עשירים הם במקום אחד ועניים במקום אחר. יש בה חומר רב, שאיננו מעובד עוד כל־צרכו. יש בה גושים מוצקים, שקשה מאד להתיכם, כמו שיש בה חומר נוזלי, — וכמעט הייתי אומר: גם יסוד אוירי — שקשה לתת לו צורה מסוימה, או קוים משורטטים ומוגדרים היטב. עוד חסרים לנו בשפתנו פעלים ותארי הפעלים, מרגישים אנו דחק ולחץ גם בשמושן של מלות־היחס, מלות־החבור־והקשור. גם הבנינים הקלים והכבדים של שפתנו צריכים עדיין לתקונים ולברורים ידועים. והנני מודה ומתודה, שגם עכשיו, אחרי שעברו עלי יותר משלשים שנה בעבודתי הספרותית הקבועה, — שגם עכשיו הנני לפעמים מתקשה לכתוב בעברית איזה משפט פשוט, או לתאר דברים גלויים וידועים לכל איש, דברים שהעין רואה והאוזן שומעת. הנני מתקשה לפעמים לתרגם משפה היה לועזית פסוק אחד כצורתו או כרוחו ומבלי העלים אף שרטוט או דיוק אחד. קשים הם חבלי היצירה, אולם לא קלים מהם גם צער גידולה וטיפוחה על ברכי שפתנו. וגדול ועמוק הוא הצער הזה. תמיד חסרה לך איזו מלה, — שהיא דרושה ליצירתך כאויר לנשימה, — תמיד הנך מרגיש איזו דחקות נוראה בשמות־התואר, תמיד הנך חושש, שמא עניה היא יצירתך בצומות הגידים, בשרירי הבשר, ושמא לקוי הוא גם השלד. וכל זה בא לך מפני חוסר השלימות בשמוש שפתנו וסגנונה. תמיד הנך מלא ספקות ופקפוקים בנוגע להוראתן הנכונה ולפירושן האמתי של אותן המלים העבריות, שסופרים אחרים דשים בהן בעטם. תמיד הנך מבקש דוגמאות ומופתים בכתבי־הקודש, במשנה, במדרש ובספרי בעלי האסופות, דוגמאות עתיקות, שיש לסמוך עליהן (יען כי אלה שהשתמשו בהן היו קרובים למקור לשוננו ונאמנים בבית־יצירתה), בשביל מחשבות חדשות ובשביל עצמים וענינים חדשים.

ודוקא הצער הזה, דוקא הרגשה זו ודוקא החפוש התמידי בכל אוצרות לשוננו הם הם שהרחיבו, שפתחו, שהעשירו ושהכשירו אותה לבטויה של המחשבה האנושית ולציורה את מראות החיים והחזיונות הטבע, את החולין ואת הקודש שבהויתנו. ויכולים אנו לומר כיום, כי אמנם שפתנו יכולה להבנות ולהתמלא מתוכה, מחוליתה עצמה. וצריכה היא להתפתח על־פי חוקיה הפנימיים, וכל גוף זר, שמכניסים בה על־כרחה, רק מזיק לה, מעכב את מרוץ דמה, מקלקל את פניה ומנוול את יפיה הטבעי.

קשה הוא אמנם לכתוב עברית קלה ומדויקה, כתיבה זו דורשת אמנם עבודה עצומה ועיון רב, ולא פחות מזה גם אחריות לשונית והרגשה סגנונית. אבל סוף־סוף הלא יש ויש לכתוב עברית בכל המקצועות שבמדע ושבספרות היפה, לכתוב דברים מקוריים וגם לתרגם משפות אחרות, לכתוב לפעמים מתוך צערה של לשוננו ולפעמים גם מתוך הרחבה ורוחה, מעשה בן־חורין. וכל מה שנוסיף לכתוב עברית, כן תקל העבודה על הסופרים הבאים אחרינו. הניבים והבטויים שעלו לנו בצער רב, ושבהם טבוע חותם אישיותנו, יהיו מחר לקנין הרבים ויזכו בו מן ההפקר, בלי רשות בעלים.

על כן יש להתרעם ולקרוא תגר על אלה מסופרינו, בהם גם טובים ומעולים, על שמרשים הם לעצמם להכניס לשפתנו הלאומית מלים זרות ונכריות בהפקרות גמורה.

השמוש במלים זרות, ומהן גם השאולות מהשפה הרוסית, מתפשט בזמן האחרון בקרב סופרינו כנגף. ולא רק במאמרי מדע או במאמרים לשאלות היום, כי־אם גם בספרות היפה מרבים כיום להשתמש בכל מיני מלים זרות, המשחיתות את הודו של הסגנון העברי.

אנכי נגעתי רק בקצה עטי בחזיון ספרותי זה, ועוד אשוב לדבר בנוגע למחלת הזרות בספרותנו היפה הצעירה.

„מפרפרה תבל אחוזת מצרי שאול, חבלי מות,
בולטות עיניה הלטושות וקופאות בברק אימת־מות,
קצף אדמדם מחלחל בזויות־שפתיה הכחולות
וזעקת־שבר עמומה נתקעה, נחנקה בגרונה,
מסתננה רסיסים, רסיסים מסדקי שיניה החרוקות"...

כלום, אני שואל, נתן לנו המשורר בשירותיו אלו אף מושג דמיוני כל־שהוא מיסורי תבל, „המפרפרה בחבליה אחוזת מצרי־שאול"? האם יש לשמוע מתוכן אף צליל קלוש אחד, אף הד־קול דקיק־הדק של אותה סימפונית־הדמים, מלחמת־המלחמות, המתחוללה כעת על שדמות אירופה החרבה? „מפרכס כל שריר מגוה, קצף אדמדם מחלחל בזויות שפתיה הכחולות וזעקת־שבר מסתננה מסדקי שיניה החרוקות". כך מודיענו ליסיצקי נאמנה — ולבנו איננו נע ואיננו זע אף כמלוא השערה! כי מה הן, בבקשה מכם, זויות השפתים הכחולות וסדקי השינים החרוקות של תבל? תאמרו: מיטאפורה היא זו, אחת הסגולות, שבהן נתברכו המשוררים, ואין לדקדק עם המשורר דקדוקי־עניות. ואולם מיטאפורה זו, כמו כל מיטאפורה, מכיון שאין לה נגיעה ישרה אל הרמיון או אל המחשבה, הרי היא מליצה שדופה, שאינה אומרת כלום. ומה, אם לא ריטוריקה ריקה, הן השורות האלו:

„כותו האתים לחרבות ומרטו מזמרות לחניתות!
למה זה תעמדו מרחוק מתבוננים אל גיא־החזיון?
חזון־ישעיהו בפיכם ומורך בלבבכם, לב שפן,
שלום נובע משפתכם ובעינכם — שם פחד המות — — —
ולמה זה תעמדו מרחוק ומסוה של שלום על חתכם?"...

כלפי מי נתכון המשורר בדבריו אלה? האפשר הדבר, שנתכון להאשים את עם ישראל כולו בצביעות ובמורך־רוח? האם חושב הוא ליסיצקי באמת, שעם השלום נושא רק מ ס ו ה של שלום על פניו, ושבני־האלמות רק פחד־המות לנגד עיניהם תמיד? פחד המות? — ומי כמשורר עברי צריך היה לדעת כמה מן השקר יש בעלילה שכזו? ואיך אפשר לבוא בדברים כאלה אל העם כעת, בשעה שטובי בניו — לרבבות ולמאות אלפים — מקריבים את עצמם על שדה־הקרב ונופלים באשר נופלים? וביחוד, בשעה שצעירים לאלפים מתנדבים בכל־כך הרבה התלהבות והתמכרות שאין דוגמתה ללגיון העברי, — אותו הלגיון, שפואימה זו מוקדשה לו — נכונים להלחם בעד ארץ־תקותם וגם למסור את נפשם עליה?

ואולם, בטוח אנכי, שליסיצקי מיודענו לא נתכון חלילה להטיל אשמה על עמו — העם ככה אהב. אלא מה? המליצה היתה בעוכריו.

רוצה היה לתת לנו פואימה ארוכה — ודוקא פואימה — ונתן לנו מה שנתן, ואת הקוראים הסליחה...

אֶלֶגְיָה

מאת
שמעון גינצבורג.

הַלְּבָנָה הָעֲדִינָה
כְּרוּתָה כְּמוֹ בַחֶרֶב;
לָעֲרָבָה בְּכִי וְקִינָה,
קִינַת זְאֵבֵי־עֶרֶב.

הוֹי הָרוּחוֹת! מֵעֲבָרִים
קוֹל יְלֵל תַּשְׁמַעְנָה:
לִי תִּשֶּׂאנָה שְׁאוֹן יְעָרִים,
יַעֲרֵי־אוּקְרַיְנָה...

תְּנוּ אֶת קוֹלְכֶן, הוֹי הָרוּחוֹת,
כִּילְלִים עַזִּים!
דּוֹרְכִים שָׁם בִּנְאוֹת־הַמְּנוּחוֹת
צִבְאוֹת־אַשְׁכְּנַזִּים.

אַנְשֵׁי דָמִים וּמַשְׂטֵמָה,
כְּמוֹ עָב חֲשֵׁכָה דוֹרְכִים
עַל זְהַב שִׁבֳּלֵי הַשְּׂדֵמָה,
עֲלֵי גַנִּים פּוֹרְחִים.

אוֹיָה רוּחוֹת! מֵעֲבָרִים
קוֹל יְלֵל תְּנַבַּהְנָה:
לִי תִּשֶּׂאנָה חִיל יְעָרִים,
יַעֲרֵי־אוּקְרַיְנָה.

שָׁם בַּחַוָּה הַפּוֹרַחַת,
בִּמְקוֹם עָמְדָה עַרְשִׂי,
עֶרֶשׂ־יַלְדוּת, פַּעַם אַחַת, —
שָׁמָּה אִמִּי חֲרָסִי!

שָׁם אֲחוֹתִי, גְּבִיעַ־שׁוֹשָׁן,
בָּרָה הִיא לְאִמָּהּ,
בֵּין שׁוֹשַׁנִּים וְזִקְפוֹת רֹאשָׁן
טִיְּלָה לָהּ בִּנְעִימָה.

אֱלֹהִים הוּא הַיּוֹדֵעַ
מַה שָּׁם יִקְרֶן עִתָּהּ?...
נַפְשִׁי קִרְבִּי תִּזְדַּעְזֵעַ,
תָּחִיל בַּעֲלָטָה.

הַלְּבָנָה הָעֲדִינָה
כְּרוּתָה, כְּמוֹ בַחֶרֶב;
לָעֲרָבָה בְּכִי וְקִינָה,
קִינַת זְאֵבֵי־עֶרֶב.

עַל אַדְמַת נֵכָר

מאת
א. ביילין.

אויף א ווערבע, אויף א שטומע,
הענגט דער חלום פון מיין אומה.
(מ. רוזנפלד).

א.

ימים ימי־זהב, לילות לילי־קסם, כשפיכם מה עצמו, את לבי ירעידו.

הוי, ימים ימי־זהב! הוי, לילות לילי־כסף! אליכם אפללה.

כי יגע אנכי ונפשי עיפה — עד מות עיפה. לא למאויים־נשרים אכספה ולא לחלומות־סער נפשי רעבה. רפאו־נא והקרימו פצעי נשמתי הדואבה, נשמת יהודי נודד. הטיפו רק טפה אחת מאוצרותיכם — וחיתה נפשי. הרעיפו עלי חסדכם, ישנוני בזרועותיכם כאם רחמניה, חנוני בצליליכם, צלילי טוהר; שירו לי שיר חדש, שיר מנוחה, בלי חשקי שאיפות, בלי זיקי תאוה רותחת; לחשו לי סודות של הארמוניה ושל שלוה; הבו לי קורטוב של מרגוע, משהו של מנוחה, כי עיף אנכי. הוי, מה עיף אנכי.

ימים ימי־זהב, לילות לילי־כסף! ברטט אני כורע לפניכם.

ימים ימי־זהב, ימי־זוהר! לילות לילי־כסף, לילי־קסם!

כחול אשנבי ומחויר ודכיי־ים שרים לי שירתם, שיר שחרית.

— דזים, איכה?

דזים מתקרב. עיניו הנוגות דורשות שלום לי. גזרי שערות שחורות נוצצים כזפת על עיניו, כענפי ערבה נוגה על עינות מים, ומעטפים אותן אפרת מסתורין.

שנינו יוצאים החוצה. חורון שחר בפני העיירה. ילדה מלכת־הלילה את הבוקר וגועה בחבליה, וצער מהול רחמים מלטף ונושב. קול השכוי מדובב נחומים ומעודד. ומוזיקה מדבבת ומבסמת ומבשמת כיין קיץ יפה.

שם מרחוק מתמוגג ומתנדף עתר הקטורת האחרון, שהקטירו בנות־גלים בלב הירח ברב ים. הוד שחר העירן, ובבת־צחוק של ארגמן מתפנקות הן, מלאות גראציה הן, ועל מיתרי־זהב פורטות הן שיר־הלולים, שיר־ברכה לבוקר נהרה, עדן ומבושם.

בנחת מתגלגלים טורי־גלים ונפרדים מהעיירה, ששמרו כל הלילה, חוזרים שוב ומחליקים בפטפוט־נענועים את חול החוף, המתמתח כאדרת פז.

דזים, הנרדם.

הריני נושר מעלי את בגדי. הגלים מבעבעים בדיר רך, רך.

יפה!

הגלים נוטלים אותי לתוך רשותם, מגפפים בחבה את גיפי.

ממזרח זהב יאתה. הבוקר מתבגר. הוא התגנב אל מכמני שמים, אל אוצר הצבעים ומריקם צנתרות, צנתרות. משתעשע הוא בגונים ובאורה וזורק חפני פז לכל עבר. הגרה גיל תבל. עיני שמים וארץ נפקחות לרוחה, ומבטיהם נפגשים, מראי געגועים וששון אור חדש, והם מצחקים צחוק זהב, האחד נרעש מיפיו של השני.

הריני מתלבש. דזים מנער רסיסי־זהב מרעמתו.

כלום ידבר לנו דבר, דזים? מה דעתך? הגידה!

דזים הרגע ומתרפק עלי. מלחך כפי ומכשכש זנבו בהדר.

נו, אחא, בוא ונשוטט. לאן? איזה הבדל? כל הארץ לפנינו.

נחפור בור עמוק בחול ונקבור בו את גופותינו עד הצואר? לא. החול עדיין רטוב הוא. אחר כך. היודע אתה את זממי? בוא ונשליך אבני־הצץ לתוך הים ונרטיט עורו ונגרה את גליו. אינך מסכים? ובכן, בוא ונטייל. נעלה על ראש ההר ונתעה בשדות וביערים. כלום חסרה עבודה בעולמו של הבורא?

הכה מעט, דזים. הבה ואחרות במטי כתיבת בחול החוף החלק.

באותיות גדולות, מרובעות, אני חורת עמוק בלב החול:

צפרא טבא, עולמיה. מה יפה אתה!

בוא, דזים. כלום יחסר לנו דבר בעולם, דזים אחא?

— —

אל ראש ההר מעפילים אנו שנינו לעלות.

מתחת משתרע ים בתפארת עוזו, והמון גלים עליזים ניצצים כדגי־זהב, נוצצים ומפרכסים מבואי־זיו. כברבורים צחורים צפות בנחת אניות־תורן ויריעות־מפרש מנפנפות ואובדות במרחקי מים. ופה נצבים שדות־בר, ברוכי חסד אל ונשוקי־חמה. השבלים מלאות, עד צואר יגיעו. בלוריותיהן מתנדנדות ובקולן הנהר ישירו שירי־שובע. ויושב במרום עננים בשירת שפרירי שחקים. בני עבים קלים, שקופים כצעיפי־מחול וטהורים כשלג חור, נוהרים בכסף וקציהם נחפו זהב חי, מהבהב. עדרים עדרים הם עוברים, פשוטים צורה ומרובעים צורה, נבדלים ומתאחדים, נפרשים ומתרועעים שוב, ושלום במרומים, ופזמון יוצק מנבלי שמים מלום על דרכם.

יריעות עם יריעות מתערבים, קריות עם קריות מתבוללים יחד, מתמזגים לצוחת־אושר אחת, כבירה, עברית.

אני מצניח את גופי על רפידת־עשב ושואג שאגה רבה בלא מלים, בלא תוכן. וקול לבי מתלכד יחד עם רימנין העירב.

דזים, למה אתה מחשה? התבדר, אחא! היחסר לך דבר עכשיו? לוא ראית בעני אחיך באותם הכרכים הגדולים והאפלים, רתומים לעגלת חלב או רתיקים כל הייהם בשלשלאות של ברזל. בוא הנה, טפש. נבח! נבח — אני אומר! קרא: הב, הב!

דזים מפשיל זנבו, מנענעו לכל עבר ועונה בקול:

הב, הב!

— כך, דזים, דהימאי. עכשיו נקום ונלכה.

הלאה מזה משתרע העמק הירוק, כגביע מלא זוהר. עדת כבשים רועים בו ומטיילים חבורות, חבורות.

הכדאי להתגלגל למטה, אל העמק? מה דעתך, דזים? להתבייש? בפני מי? כלום עין רואה אותנו?

הריני מתגלגל מן ההר. שמים וארץ, תכלת וירק. המח סחרחר כמו מיין.

נעלם הים, נעלם השדה וזמרתם נדמה. קירות ירק משתפעים סביבי, מסביב טרית־תבית זבה, ואורה רבה נוזלת, נוזלת; אורה טהורה מאור ימי הילדות, אור ימי בראשית, שנזל בבית־התפלה ביום חג לאדני אלהי ישראל.

הכבשים מסתובבים בעצירתם באדישותם הרבנית. כצב בקליפתו, ומלחכים את העשב ומעלים גרה. דזים מסתכל רגע וסר לו בתנועה של בטול.

הזוהר מסמא והשרב יגבר מרגע לרגע. הגביה השמש ימבול של אורה והום הציף את העמק.

— דזים, היערה!

יום־הלולא הוא ליער. האילנות הדביקו ראשיהם איש לאחיו, שזרו חופות־חופות והשמחה רבה. הצפרים מזמרות במקהלה ושרעפי עצים מנענעים, כמנצחים על השירה, והמון זבובים ויתושים רקיקי־כנפים רומים ומזמזמים בתוך גלי האויר, המפרפרים בדיצה, ושרצים מנתרים בעשב ומצרצרים, וריחות זוהפים עדנה, כאיי

נפתח מעין מטיר ומגד־בשמיו נובע. מתוך כדרי החופית נוטפים הכיביאירה, כדורי זהב, נוטפים וכבכיאים והוגי, נאחזים באילנות ונבשלים ומתפרשים בדשא, ועיני תכלת, עיני שמים, מציצות מן הדבי החופית ומנחכות.

ובבדירא היא רועה. הנ השמים יראוה.

כמה הדר משגה היא הפעור פה ירהטיה ובוכים! הוים, הדר!

יחיד ודומם אני תועה ועיני צופות בפני הירח.

לוטה צעיף־כסף משוטט הירח גרוי עננים ומטית הליטות־כסף.

הם. הומים־הוים כרה וכוכבים, ומשתהלים מזרח על רוך שחק וחורון ארמה. הם.

במנוחה נישב ים, כמכסה אטון ככפי אורו, ומדובב מתוך תרדמה.

פורפורית־כסף, שירה הוט־כסף, מתורה על הבל. רוחלה לפתו תבל. הם. בוהעות רוח מבושם המטר דלית ומנכנכת שוב: חרדה וזיו כנף מדנת־רוח ותפאה על מקומה; פרכסה צפור על צמרת מתוך שינה רוח ותאלם שוב; צנח לו פרי בשל מעץ וינח על אדמה; נגער כוכב ונתיתם. הם!

לוטה צעיף־כסף משוטט הירח, ועל מיתר אורה הירח משתפך נהי נגינתו, משתפך שיר־עד.

אלגיה רבה הוד, מעוטפת אנקת־תחנונים, נשאת בחלל עולם, הוחש כודיה. מה יצר לו הליל ונפשו עליו מה תשתוחח? שלמה כה יקר יגון, ומה עניג הצער הנמתח על פני, הירח צעיף־כסף?

נע כי כרה צעיף־כספי, ולבי מאזין להתמית לבו, וסימפוניה הבתהוגה ובתרהמים לוטפת נשמתי. צלילים לאו־ניצרו מקשיב לבי ומזירות לאוהישרועד קולטת נפשי.

העננים חצין סגירות — איהר וצל: הנשימה הרישית — כליה הוים והלים: טוורכסף הצעיף — שירת בודנצה.

יחיד ודומם אני תועה ועיני צופות בפני לילה.

ימים ומזהב, לירית הלילי־כסף ריי, מה עצמי הכמיבבירך!

בערי ים שירט מפכים זימים. איש אחרי אחיו ושיעו ימי הרון, היום הדר־דאגה את הוירם הרצים, שרים כל אחד את שירתו לנצח ועיעם, מלאי יגון רך, במעו־הרב, עליו זרים מגורים, והד נביפתם ויעד בערבים, היער שפי בהרה העירם ובשפני־הלב.

באלמנות־מרכים, צעירות נאות, משוטטים תהלות, ורירקין, מלאי הוד צער מורה. ואחת יפה מחשנית. מיפפית רך, מלכיתהן עגיות, עגומות, דומיות, כנשיקת ארבתאים, והן פצמירן ויעד על נימי שחר.

שראגן היא רבב. עדירים היא בו, שמוק נוגה ומפיג ריחות. בתוך פרגי פרא־צבעים טובלת הנפש, מרומפת משי גפי עבים זכים, הנישבים בכנפי כרובים.

יתחבר נדיבה הדיחה את כל המרירות, שנצברה בי במשך ימי נדודים. מרגיע ומניח בקרבי, מנוחת ראי ים בוים שרט ובשר.

מנוחה! היא באר אלי בהדמים רבים ותסוכך עלי בכנפיה. הארמינות כרב. איתה הארמינות, שאריה ערגתי ימים בה רבים, ובלילות ללא שינה התפרתי כבת איה. היא באר באחות הדמניה ותרביש את פצעי לבי ותתן כי ותשתפך בנשמתי. ברוכה את לי אחות טובה.

ימים ישרני השמש עליכי, יעלו צמחים נישמי עדנה ועטרוני. ובדירה ופרדני הליפות צהורים, בה צהורים וכה בחירים, עד אשר אמצמץ עיני מתוך שינה.

איני זוכר עוד את חיים, בו פציתי פה ודבר עם איש. הדרתי הדבר — הרגני מזמה. ימים רבים לא ראיתי תמונת איש נדפסה — אני קורא כתבי אלהים הרטים בשמים ובארץ. על הר ובקעה, על ים ויבשה.

נשמתי רגעות נגד יאירה; לבי כוסף לתוכי רוחית ומידידות. אכן הרשים תפלתי. המנוחה פרחתני יתחלני בצל הבדה. ברוכה היא וברוך העירם מעתה ועד עולם.

מנוחה!

ההוּמוֹר בַּסִּפְרוּת הַתַּלְמוּדִית

מאת

א. איבבי.

ההומור תופס מקום הגון בתקונם ושכלולם של חיי הצבור והיחיד. הוא דורם ועורר את הדעות שנתישנו, מרצין את הענפים היבשים של המחשבות, שעבר זמנן, ומעורר את הרשים על כל הבלה והנפסד, הכמוש והנרקב. אמנם כחו גדול ביחוד בסתירה, אולם כתורה זו בנין היא. כחו גדול הוא בחיים, כי אם רוצים לעשות יסוד מוצק לבנין נאה, מן הצורך לפנות בראשונה את מקום־היסוד מצרורות ואבני־חול. ובנדון זה ערכו של ההומור גדול עד מאד. הוא מפנה את הדרך למוצק ובריא, מכשיר את הלבבות לקראת החדש ומכניע ועוזר להרימתם של אפני־מחשבה יותר משוכללים, הרגשות יותר עדינות ומדות ודעות יותר מתוקנות.

ההומור מצטיין לא רק בכח השפעתו, כי־אם גם באופן השפעתו. הוא איננו בא בקולות וברקים, איננו נרהב במקלעות האדירות של המדע והדגון, כי־אם בבלי־נשק קהים ושנונים, חדים ומעופפים. הוא עורר את מרדמתו בישן, כדוד מול הענק הפלשתי, באבני נחל חלקות, ובבלי־זינו אלה הוא מכריע את אויבו המזוין מכף רגל ועד ראש ונוטל את זר הנצחון. ההומור נכנס ללבו של האדם בלא כל קושי ויגיעה, מתעכל הוא בלא כל חבלי עכול ופועל את פעולתו במעט שלא מדעת בעליו. האיזמל היותר חד וחריף של הנתוח ההגיוני איננו יכול להגיע לאותן התוצאות, שההומור הקל, המרפרף, הערום ואינו עוקץ, מגיע. פעולתו של ההגיון

מתרכזות רק בשכל. אולם ההומור פועל גם על הלב. פעולתו היא בבחינת אוטופסיה או בדיקה חשמלית, החודרת בכל מרכזי הלב והמוח ומרעידה את המיתרים היותר טמירים וחבויים. לפיכך נוח לו לאדם להיות נדון בבקורת היותר חריפה ונמרצה, הלקוחה מאוצרו של ההגיון, מהיות מטרה לחצים הקלים והמשוחים ברעל של ההומור. מבחינה זו אפשר כמעט להחליט בודאות גמורה, כי מאמריו של יצחק ארטר בספרו „הצופה לבית ישראל", המצטיינים בהומור חריף ועוקץ, הועילו הרבה יותר להתחדשות חיינו ולהפלת חומת־הסינים הרוחנית, שהיתה מבדלת אותנו מאות בשנים, ממאמריהם של אלה, שהשתדלו במפצי־ההגיון ובקרדומות־המדע על האמונות התפלות והבדיות של הבל, ששלטו בקרבנו. הדוגמאות לזה יש להביא הרבה גם מהתפתחות חיינו אנו, גם מהתרבותה של האנושיות בכלל.

ואת ועוד אחרת. ההומור מצטין בכלי־זינו הדקים־מן־הדקים ובקרני־משושו המחודדות והמלוטשות, שבעזרתם הוא חודר לפני ולפנים אל הקלקולים והמגרעות, המתעלמים במעט משדה־הראיה של העין הפשוטה. הוא תופס באלפי מחטיו את הפנימיות היותר דקות ומגיע אל מסתרי־תהומות באופן שידו של ההגיון, תקצר להגיע אליהם. במקום שההומור עומד — אין ההגיון יכול לעמוד. להומור יש אלפי מכשירים, הבוקעים את קליפת הדמיון, המכסה לפעמים את ה„סרבות" [illegible], הפגעים והפצעים; מכשירים, ההופכים את הנגע ומגלים אותו לעיני כל. הרבה מגיעים אל ה„בשר החי", לאחר שפוצעים בשר וכמה קרומים, תופסים אותו באלפי פיות ומתרועעים עליו. ובזה הם מועילים לטהר את האויר, להמית את הבצילים, שדבקו בגוף היהודי או הצבור, ומשמשים גורם חשוב להבראתו וחזוקו.

אולם גם ההומור, שאיננו אוצר בקרבו איזה רעיון מוסרי, ההומור שאיננו עוסק בשום פרובלמה, ש„מטרתו" היא מכל מקום שהוא נאה כי אם הבדיחה לשם הבדיחה, גם להומור הזה במשמעו אנכי מדבר יש ערך רב לו ידוע. הוא מכפר את רגשותינו וגורם לנו קורת־רוח והנאה אסתיטית. הוא משפיע עלינו באותו הפרק השקט, הנושא את מימי הגלים הצרובים, שהרגש משתברים בהם. הוא מנשה אותנו את הדאגות הפעוטות של חיי היום, מסיר מעלינו את חרדת החיים מצרף ומזקק את רגשותינו ומרחיב את נשמתנו. אנחנו נשאים על כנפי־דמיון [illegible], כמו על גבים ובית, יצירות, תעלם של זיו ויופי, ושם רגע ושם רגע.

כשאנחנו משקיפים על ההומור, המפוזר בספרות התלמודית, נשתומם על כמותו הקטנה ביחס אל הים הגדול של הספרות העתיקה הזאת. ביחוד יגדל תמהוננו, כששמנו אל לב, כי חכמי התלמוד התרחקו יותר מכל אל הבדיחה ה„בשרה" אל הבדיחה, שאיננה פורצת את גבולות הדיוק. כי למשל, אנו מוצאים, כי אחדים מהם היו פותחים את דרשותיהם בבדיחות, כדי לעורר את לב השומעים את ההכנות לקראת הדרשה. על רבה מסופר: „מקמי דפתח להו לרבנן, אמר מילתא דבדיחותא ובדחי רבנן. לבסוף יתיב באימתא ופתח בשמעתא" (לפני שהתחיל רבה הדרשה, אמר מלה של בדיחות, ונתבדחו החכמים, ולבסוף ישב באימה ופתח בהלכה. — שבת ל', ע"ב). מלבד זה מסופר על „הנהו תרי מרבנן", שאליהו הנביא אמר להם, כי הם „בני עלמא דאתי" (בני עולם הבא), מפני שהיו „אינשי בדוחי" והיו מבדחים את העצובים (תענית כ"ב).

אולם הדיון הזה — מעוט הבדיחות — מתבאר בכובד־ראשם וברצינותם הגמורה של חכמי התלמוד. בעלי התלמוד לא היו עוסקים בענינים קלים ומופשטים, ולא היו מטפלים בשאלות דרך העברה בלבד, בבחינת נוגעים ואינם נוגעים. קלות־ראש היתה זרה לרוחם וכל מעיניהם היו בשאלות חשובות ונכבדות, שאלות שכובד להן ומשקל להן, שאלות, שהיו ממצים אותן על כל עמקן ועל כל פרטיהן ופרטי פרטותן. מלבד זאת, אין לכחד, כי הגזרות והשמדות, הנסיונות הקשים והפורעניות, שהיו להווי נפרץ מאד במשך התקופה ההיא, העלו הרבה קדרא ברבים מחכמי התלמוד את שמחת החיים הטבעית ועליצות־החיים והולידו נטיה לעצב ול„חבוב־יסורים". עדים הם על זה מאמרים רבים, המצטיינים ברוח הכהה והבלתי־ [illegible] של תוגה, הנסובים עליהם. למשל: „ושבחתי אני את השמחה — זו שמחה של מצוה, „ולשמחה מה זה עושה — זו שמחה שאינה של מצוה וכו' (שבת ל'). „שלחו ליה למר עוקבא: זמרא מנא לן דאסור? שרטט וכתב להו: אל תשמח ישראל אל גיל בעמים" (גיטין ז'). „אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחאי: אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה" (ברכות ל"א). „אמר רב הונא: „והנה טוב" — זו מדת הטוב, „והנה טוב מאד" — זו מדת יסורים — — — שעל־ידיה הבריות באות לחיי העולם הבא" (בראשית רבה ט'). „אמר ר' שמעון בן לקיש: נאמר „ברית" במלח ונאמר „ברית" ביסורין: מה מלח ממתיק את הבשר, אף יסורין ממרקין כל עונותיו של אדם" (ברכות ה'). ועוד כמה וכמה מאמרים מסוג זה.

אולם הסבה היותר חשובה והמכרעת למיעוטן של הבדיחות היא, שחכמי התלמוד ידעו, כי למטבע זו — ההומור — יש שני פנים, וכי הוא יכול להביא תועלת מרובה מאד, בשעה שמשתמשים בו שלא כהוגן. הם הבינו, כי בה בשעה, שצפון בו סם־חיים, כשהוא בא לפרק ולסתור דעות נפסדות, לעקור את הטעון עקירה ולהתריע על המומים המוסריים הגדולים והקטנים של בני האדם, צפון בו גם סם־המות, כשהוא מכוון את חציו המושחים ברעל כלפי הטוב והיפה, המושכל והמועיל, או כשהוא מרים את גרונו על הנעלה והאציל והנשגב. הם ידעו, כי ההומור יכול להיות לפעמים בבחינת הצלמות בית כל מום שאינם מבחינים בין איש לאיש, וכי הקמה הקדמון־הדקה מבדילה בינו ובין הליצנות. ובאמת, רואים אנחנו בכל תקופה ותקופה, כי כמה וכמה מעשים משובחים ושאיפות עדינות ונאצלות הם ללעג ולקלס בפי ליצנים־מהתלים, בפי אנשי באטים של החדוד ועושי מעשי־להטים ואחיזת־עינים.

לפיכך היו חכמי התלמוד נזהרים בו בתכלית הזהירות, היו עומדים על המשמר, שלא יעבור את גבולות ההיתר, שלא ישטוף בזרמו הפורץ, ביחד עם ההול והצהרות, את הנטיעות לספרות הנאים ושלא יספר הלצות פשוטות או המעשים מיוחדים. לפיכך היו מונים אותו בין אותם הדברים, שמטמטמים את הלבב. בתור ראיה לדברי תובלנה לשמש הדוגמאות האלה: „אביי הוה יתיב קמיה דרבה; חזיה דהוה קא בדח טובא. אמר וגילו ברעדה כתיב". (אביי ישב לפני רבה; ראהו בשמחה מבורת ביותר. אמר: מהפסוק „וגילו ברעדה" אנו למדים, כי השמחה צריכה להיות מעורבת באימה ופחד. — ברכות ל'). „מר בריה דרבינא עביד הלולא לבריה (מר בנו של רבינא עשה משתה־נשואים לבנו). חזינהו לרבנן דהוו קא בדחי טובא (ראה את החכמים, שהיו מבודחים ביותר). אייתי כסא דמוקרא בת ד' מאה זוזי ותבר קמייהו ואיעציבו" (הביא כוס של זכוכית לבנה ושברה בפניהם, והתעצבו. — שם). מפני טעם זה היו חכמי התלמוד מגנים בכל שמות של גנאי והיו „מוחין בשיתין פולסי דנורא" את כל המתלוצצים למיניהם ואת קלי־הראש, שלשם הלצה או מימרא חריפה היו מלגלגים ומלעיבים בגבורי האומה או בקדשיה. הם הפליגו מאד בענשם של הליצנים בכמה וכמה מקומות, כגון: „כל המתלוצץ יסורים באים עליו" (עבודה זרה י"ח). „ד' כתות אינן מקבלות פני שכינה — — — כת ליצנים" (סוטה מ"א).

מענין היה מאד לדעת מתוך הדוגמאות הללו, מה טיבה של ליצנות זו, שהתלמוד שופך עליה קיתונות של רותחין; אולם התלמוד מוסר במדה מעטה מאד את דברי „ליצני הדור". לפיכך קשה לנו להבין כראוי את אפיה של ליצנות זו. מהדוגמאות המעטות, שהתלמוד מביא דרך אגב, ניכר לשפוט, שהליצנות של ליצני הדור הצטיינה בחריפות שנונה על גבורי הדור, ולפעמים גם צביון בצבע ציני, כמו: „מתי מתי יבנה המקדש?" (ירושלמי, ברכות פ"ב), או הרגיזו על שאלה אמוני (בבא מציעא פ"ו). יש גם שהליצנות היו מכוונת כלפי פרנסי הדור, כי רב מתעשרים מקופת הדור, כמו: „והביטו אחרי משה עד באו האהלה... ר' חמא אמר: היו אומרים: חמי, קדל דבריה דעמרם! (ראה, מה שמן צוארו של בן עמרם!), והברי עונה לו: אדם ששולט במלאכת המשכן אין אתה מבקש שיהיה עשיר"... (שמות רבה נ"א).

חכמי התלמוד שמים אמנם את דברי ההתול בפי הליצנים הקדמונים, שהיו בדורו של משה, אולם הדבר ברור, כי הדברים האלה נאמרו מפי ליצני בני דורו של בעל המאמר, כי זה היה מדרך קדמונינו ליחס לפעמים את הדעות של זמנם, הן החיוביות והן השליליות, לגבורים הקדמונים.

אולם נמצאה הלצה אחת, שבעל המאמר מיחסה לקורח, המצטיינת בחריפות עמוקה, נוקבת ויורדת עד התהום, והמכוונת כלפי רבוי הדינים וגבוב הגזירות, המטפלים את היהודי על כל מדרך כף רגלו, המעיקים עליו בכל מיאב וכבדם והעושים את חייו למרים וקשים ביותר. עליהן נאמרה: „ובמושב לצים לא ישב — זה קרח שהיה מתלוצץ במשה ואהרן. מה עשה? כנס את הקהל, התחיל לומר דברי ליצנות. אמר להם: אלמנה אחת היתה בשכונתי ועמה שתי נערות יתומות. באה לחרוש, אמר לה משה: לא תחרוש בשור ובחמור יחדו. באה לזרוע, אמר לה: שדך לא תזרע כלאים. באה לקצור ולעשות ערימה, אמר: הניחי לקט, שכחה ופאה. באה לעשות גורן, אמר לה: תני תרומה ומעשר ראשון ומעשר שני. הצדיקה עליה את הדין ונתנה לו. מה עשתה? עמדה ומכרה את השדה ולקחה שתי כבשות, כדי ללבוש גיזתן ולהנות מפירותיהן. כיון שילדו, בא אהרן ואמר: תני את הבכורות, שכך אמר הקדוש־ברוך־הוא: כל הבכור אשר יולד וגו'. הצדיקה עליה את הדין, עמדה ונתנה לו את הולדות. הגיע זמן גזיזה וגזזה אותן. אמר לה: תני לי ראשית הגז, שכך אמר הקדוש־ברוך־הוא: ראשית גז צאנך תתן לו. אמרה: אין בי כח לעמוד, הריני שוחטתן ואוכלתן. כיון ששחטה, אמר: תני לי הזרוע, הלחיים והקיבה. אמרה: אף־על־פי ששחטתי אותן לא ניצלתי מידו, ואמרה: הרי הן עלי חרם. אמר לה: כולו שלי, שכך אמר הקדוש־ברוך־הוא: כל חרם בישראל לך יהיה"... (ילקוט שמעוני, קורח).

נפלא הדבר שאף־על־פי שחכמי התלמוד דנו את הליצנים בחומרה, אנו מוצאים, כי אחדים מהם נתפסו בעצמם לפעמים לליצנות רבה, ולפעמים גם לליצנות גסה. הליצנות הזאת מכוונת ברובה כלפי ההתפלספות היתירה של בעלי הפלפול, שהרבו הרבה בפלפולים על הלכה ואגדה, כלפי אלה שהרעו את עצמם בהויות ההלכות והוויות, לשנויי החוקים והחילוקים הפורחים באויר, שאין להם על מה שיסמכו, לדרשות נפתלות ולבנית בנינים שלמים על יסוד אותיות קלילות, וביחוד כלפי אלה, שעסקו בשאלות, שאין להן בסיס ואחיזה במציאות. אמנם מספר הלצות האלה הוא מועט שבמועט אבל, כפי שנראה הלאה, שמי מהן ניכר בפי אחדים מחכמי הדור האלה וענשו אותם בענשים חמורים עד מאד. ולפי זה יש לשער, כי אלמלא האמצעים הקשים, שאחזו בהם ביחס אל ה„ליצנים" מהסוג הזה, היה מספרם גדול הרבה יותר. עצם העובדה, כי אחדים מחכמי התלמוד התירו לעצמם לעורר את שוט ההתול על המפלפלים המתחכמים, מאשרת את הדעה, המקוימת גם בעזרת ראיות אחרות, כי בצד הנגוד היה שטף [illegible] תמיד [illegible] את אימתו: כי במעט בכל דור נמצאו חכמים, שהתנגדו תכלית הניגוד לפלפול המלאכותי, הרוכב בערבות והבונה מגדלים הפורחים באויר ובנינים התלויים בשערה. אמנם הזרם לא יכול להגן על עצמותו, וסוף־סוף נבלע בגלי הנהר. אבל מי יודע, אפשר שלא השפיע הדבר לרעה את הנגוד לצד ידוע וסייע לו במדה מרובה להמצא בגבולות ידועים ושלא יפרוץ ויעבור עוד יותר את הרבו...

(המשך יבוא).

נִסָּיוֹן שֶׁל בִּימָה עִבְרִית

(„אחרי הקבורה" של י. ל. פרץ, תרגום מ. פיינ־שטיין, „עושה־הכנורות בקרימונה" של פראנסוא קופה, תרגום מ. א. הרברט, „אללה כרים" של ל. אורלוף. — הוצגו בתיאטרון „אירווינג פלייס" בששה עשר ביוני *).)

אחרי הנסיון הראשון להציג על הבימה מחזות בלשון העברית, שנעשה לפני שלש שנים בניו־יורק ולא הצליח, זכינו שוב לנסיון ממין זה — והפעם בתיאטרון גדול ולפני קהל עברי גדול למדי.

מן תשומת־הלב, שהראה הקהל העברי להצגה האחרונה, לומדים אנחנו, כי יש ויש קהל בניו־יורק, המוכן להודיע חבה יתירה לתי־אטרון עברי, אם התיאטרון הזה יהיה מוכפק בכחות תיאטרוניים, בעלי כשרון שחקני, אם יתוה לו למטרה להציג את המשובח בספרות הדראמטית שבעולם. ואם המשחקים העברים ישימו לבם ללמוד אל דרכי המתוקנים שבאמני־התיאטרון, כדי להעמיד את הבימה העברית בראשית התגלותה על גובה אמנותי הגון.

לעת־עתה החסרונות בנסיונות הראשונים מרובים הם עד מאד וניכרים לכל עין רואה. ראשית כל — משחקינו העברים מסוג ה„חובבים" הם, וכידוע, שרוב ה„חובבים" אינם מצויינים באינטלי־גנטיות יתירה, כלומר: חסרים הם אותה ההתפתחות השכלית, שביחד עם הכשרון האינסטינקטיבי היא מכשירה את המשחק התי־אטרוני לרדת לעומק תפקידו ולהבינו הבנה מקיפה, כדי לתתו לפני הקהל כדבר שלם, הגיוני, המתאים בכל חלקיו וצירופיו (על החידוש והמקוריות במשחק אנו מוותרים לפי שעה; בגדולות כאלה אין אנו מהלכים עדיין!). חסרים הם אפילו ידיעה מספיקה בלשון העברית...

שנית, אין אחוד המבטא שולט בהצגות העבריות. במקום מבטא אחד קבוע וברור שומע אתה ערבוב לשונות: כל אחד מדבר כטוב בעיניו, בניבה השגור יותר בפיו [illegible] ביותר. ואם ראית משחק אחד נכנע מפני הרוב ומבטל מבטאו מפני המבטא „השליט" — הספרדי, — וידעת, כי מבטא „ספרדי" זה יצא מפי המשחק [illegible] צבע וטעם.

שלישית, אין לבימה העברית הנהלה ראויה לשמה — הנהלה של בן־סמך אחד מכריע בדעותיו, שכל המשחקים מאמינים בו ונשמעים לו, והוא עצמו מפקח על הכל בעין אמנותית ובקנאות אמנותית, נזהר במצוה תיאטרונית קלה כבחמורה.

על [illegible] המשחקים העברים בתיאטרון „אירווינג פלייס", שחבריה היו מרת ליזה ווארון, מארק שווייד, עזרא הררי, מר לין ועוד, אפשר לאמר, שבבחינת האינטליגנטיות הצטיינה מכל יתר להקות ה„חובבים", אשר ראו עינינו פה עד עכשיו. מרת ווארון אמנה מנוסה היא בעניני התיאטרון, יש לה גם השכלה וגם כשרון מסוג גבוה; יתר על כן: יש לה כל „האמצעים" החיצוניים, הדרושים למשחק הגון, היינו: „התנהגות" הגונה על הבימה, תנועות־גוף הארמוניות, שלטון השכל והכשרון על העצביות. יש לה גם קול ערב עד מאד, עלול לכל מודולאציה, לכל שנוי שבצליל, הדרוש בתפקיד.

מארק שווייד גם כן משחק מנוסה, אמן, תלמיד בית־ספר לשחקנות בווינה. יש לו כל הסימנים, שמנו במשחק טוב; אבל כאן, בחזיונות שהציגו, למשל, ב„עושה־הכנורות בקרימונה", היה אחוז עצביות מוזרה, וכנראה, לא ידע את תפקידו היטב, פלט מפיו שגיאות דקדוקיות גסות וערבב את המבטאים, ומשחקו עלה חור [illegible]

מר הררי ידוע לנו מכבר. „חובב" הוא, אבל רצונו טוב, והוא שואף תמיד להשתלמות. לפי זה שהראנו קודם לכן לא שמנו בו תקוה גדולה; אך הפעם הפתיע את עין צופיו והראה, שיש בו כמה ניצוצות אמנותיים אמתים. אולם גם הוא חטא בכמה בחינות, וביחוד גדל חטאו לשפה העברית.

בשאר המשחקים אין מה לציין. למר לין היה תפקיד קטן עד מאד ב„אללה כרים". מר בלומינטאל לקח את מקום מר סקולי, שחלה פתאום, בתור סנדרי ב„עושה־הכנורות בקרימונה", ולא יכול לקלקל את השורה יותר מישקלקל. ב„אללה כרים" היה לו תפקיד קטן; חברו, הערבי, אשר עמו דבר בחוץ על יד החלון שבחדר, לא מצא טוב לגופו מדבר לעצמו, שלא לגלות לפני הקהל את חפצו. שני השומרים ב„אללה כרים" לא שמרו כלל על טהרת הלשון ואחוד המבטא, ומתוך רשלנותם המצוינת לא השגיחו גם בתפקידיהם ועזבום [illegible]

המבטא, שהיה צריך לשלוט על הבימה, היה הספרדי; זה היה רק „הכרח מוסרי" — וכמובן, שאין משגיחים בימינו בהכרח מוסרי. ההנהלה מסורה היתה בידי מארק שווייד המנוסה, ואף־על־פי־כן לא ראינו הרבה סימנים של הנהלה בעלת־נסיון, פקחנית ודייקנית. הדיקוראציה ובחירת התלבשות היו בידי מר ליכטנשטיין.

המחזות המוצגים היו מעין „כלאים". כפי הנראה, לא נבחרו על־פי שקול־דעת מוקדם וצירופם לא נעשה מתוך איזו כונה אמנותית, אלא — „מכל אשר העלה המזלג". המחזה הראשון היה מונולוג כתוב בידי י. ל. פרץ — מונולוג של אשה יהודית, שדעתה נטרפה עליה אחרי מות בעלה. ליזה ווארון עשתה כל מה שאפשר לעשות בתפקיד כזה, מלבד מה שפעמים עברה אל הניגון המונוטוני של החרוזים הצרפתיים אשר השפעתם ביותר ניכרת בה.

המחזה השני היה „עושה־הכנורות בקרימונה" — מעשה בהתחרותם של חרשי־כנורות בעיירה צרפתית באמצע שנות המאה השמונה־עשרה. בו בחר מר שווייד, וכותב הטורים האלה תרגמו מצרפתית בהפזון, מבלי הספיק לעבור עליו אף בקולמוס. הדראמה הזאת היא ממין [illegible] שנאומים ומונולוגים צדדיים מקלקלים בהם את השורה הדראמתית. במקור הדראמה כתובה בחרוזים יפים, והמונולוגים מלאים רוח שירה ממדרגה [illegible] נשמטו [illegible]

ליזה ווארון הצטיינה במשחקה. אחריה יש לציין את הררי. מארק שווייד הכזיב את תוחלתנו.

„אללה כרים" של אורלוף לא ניתן לפנינו כמו שנכתב. מארק שווייד [illegible] הוסר הדראמתיות במחזה זה. מתוך נתוח זה יצא המחזה מין [illegible] קריאתם ב„השלח", לא יכלו לעמוד על אפיו, ואפילו לא על תכנו. ראינו רק, כי עלי הערבי (מארק שווייד) אוהב את צפורה (ליזה ווארון), אבל מפיו לא שמענו את זאת, כלומר: שמוע שמענו מפיו קול דברים, אלא שקשה היה להבינם, משום שזו היתה לא עברית ולא ערבית, אלא מין סורסית...

לבסוף צריכים אנחנו להודות למר לין, שהוא היה הגורם לכל [illegible] מר לין עתיד, כפי הנשמע, להוסיף עבודתו במקצוע זה, ומי יתן והצליח יותר בימים הבאים!

מ. א. הרברט.

---

* מסבות טכניות נתאחרה הדפסתו של מאמר זה עד היום. — המערכת.

בְּאֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל

(מאת סופרנו המיוחד).

— — -

„הבמה העברית" ביפו מתחדשת ויושב יתרה. בנשף שנערך לזכרון אברהם מאפו סדרו החובבים חזיון על־פי „אהבת־ציון, שעלה יפה מאד. ובשבוע הזה ערכה הבמה העברית נשף מיוחד. העלו הפעם את „בלשאצר" של ראישה ואת „אברהמיל הסנדלר" של ב. שפיר בעבודו של מר ח. הררי.

ונשף זה היה הפעם מעין מאורע בעולמנו. זו היתה ההצגה העברית הראשונה אחרי הפסקה של שלש שנים ומחצה, והרבה אנשים באו לשם זה ליפו מן המושבות, וביום ההצגה כבר אי־אפשר היה למצוא כרטיסי־כניסה.

— ההשתדליות בדבר הוצאת עתון או שבועון עברי עדיין לא עשו פרי, מסבות שאינן תלויות בנו. כדי להשתיק קצת את הרעבון למלה עברית, התחילה הרשות הצבאית להוציא בהוצאה עברית את השבועון הרשמי שלה „חדשות מארץ־ישראל". השבועון נערך על־ידי הרשות הצבאית, ומלבד הידיעות הרשמיות יש בו גם מחלקה מיוחדה לשאלות יהודיות. בידים אמונות של מערכת הגונה אפשר יהיה לעשות גם את השבועון הזה לכלי מחזיק ברכה.

— תנועת ההתנדבות לצבא הבריטי הקיפה עכשיו את כל יהודי ארץ־ישראל שבשטח הנכבש. כבר נרשמו קרוב לארבע מאות צעיר וצעירה. העסקן הראשי בתנועה הזאת הוא הסופר מר משה סמילאנסקי, המקדיש זמנו ועטו, נוסע ממקום למקום ומקהיל קהלות, כדי לעשות נפשות להרעיון. ועסקני הרעיון מאמינים, שאפשר יהיה לסדר גדוד עברי ארץ־ישראלי מיוחד.

מר זאבוטינסקי, שבא למצרים יחד עם הגדוד היהודי הראשון, הקדים את הגדוד ובא לארץ־ישראל, ומציאותו בארץ מסייעה גם כן להתרחבותה של תנועת ההתנדבות לצבא העברי.

— השבוע שעבר הביא לנו הפתעה נעימה: התגנבו ועברו אלינו מהגליל ארבעה מאנשי־שלומנו (ד"ר פייגנבוים, מר טברסקי, מר שניאורסון ומר יגאל) והביאו לנו פריסת־שלום מאחינו שבכור־העוני.

ולכל אחד מארבעת הפליטים יש היסטוריה שלו, היסטוריה של נדודים ושל הרפתקאות. הד"ר פייגנבוים נסחף לדמשק על־ידי שלטוני הטורקים, יחד עם שאר חשובי ירושלים, בשעה שהגיעה שעתם של הטורקים לעזוב את העיר. בתור רופא התירו לו את הנסיעה ממקום למקום, וכן נתגלגל עד כפר־סבא, ומשם להחזית. מר שניאורסון, בנו של אכר מחדרה, נתפס לצבא אחת ושתים, התחמק ונתפס שנית, וסוף־סוף עלה גם בידו להגיע עד החזית. מר טברסקי נתחייב למלכות עוד לפני שלש שנים בתור חבר הועד של „הפועל הצעיר", אלא שהשתמט והתחבא פה ושם עד שנתפס בשבוע האחרון לפני כניסת האנגלים ליפו ונשלח עם עוד אסירים לדמשק. בדרך עלה בידו להמלט מתוך הרכבת, וכך הסתתר ונתגלגל ממושבה למושבה עד שהתקרב לחזית. ופסול בתכלית הפסלות היה ביחוד מר יגאל, הראש והראשון בהסתדרות „השומר", שלשמעה היו השלטונות הטורקים מזרעזעים ת"ק פרסה על ת"ק פרסה.

מובן הדבר, שהקושי העיקרי היה לעבור את החזית. אבל תיתי לו לאופיצר טורקי, שבסכום כסף (אמנם סכום לא־קטן) העביר את ארבעת הפליטים האלה דרך כל המשמרות והוציא אותם במשך שעה קלה משעבוד לגאולה.

אבל הבשורות, שהביאו הפליטים עמם בדבר המצב ה ת ם, אינן משמחות ביותר, והן מטילות יותר מטפה מרה אחת בכוס שמחתנו. יוצא מדבריהם, שכמעט כל האסירים, שנתפסו לצבא בהערים ובמושבות של יהודה ונשלחו לדמשק, מתו שם במחלות שונות. הרשות עדיין לא חדלה ללחוץ ולהציק שם ליהודים בכל הדמיונות. והצבא הטורקי עובר גם כן בשלוש: הומס וגוזל ומציג בכלי ריק את כל מושבה, שהוא עובר דרכה.

ומעציב ביחוד מצבם של מגורשי יפו ופתח־תקוה, הנמצאים בגליל ובכפר־סבא. רובם של אלו התגולל במשך החורף בצריפים, והרבה מהם עשו כרם שמית.

מעבר מזה — ששון ושמחה, ומעבר מזה — יגון ואנחה, ובסך הכל מפסיק בין אלו לאלו רק מרחק של איזו שעות.

— אורח חשוב היה אצלנו בשבוע שעבר: הדוכס מקונוט, אחי המלך אדוארד המנוח, בא לבקר את החזית הפלשתינאית ולחלק את אותות הכבוד לחיילים ולפקידי־הצבא שהצטיינו בכבוש ירושלים. להקהל לא הודיעו מראש על־דבר ביאתו של האורח, ומשום כך לא יכול היה הקהל להשתתף בקבלת־הפנים, וכל הטקס היה צבאי מתחילתו ועד סופו. אלא שביפו ראה המפקד של הדיוויזיה המקומית נחיצות להזמין לטקס הזה את הקהל העברי שבעיר. והלך ויחלק שש מאות כרטיסי־הזמנה בעברית, ואחרי ששם עליהם חתימת־ידו שלח אותם לנכבדי היהודים על־פי הרשימה, שמסר לו ועד־העיר.

הדוכס מקונוט הואיל גם כן לבקר את ראשון־לציון. ביחוד בקר שם את היקב והתענין מאד במהלך התעשיה של היין ובמצב המושבה.

— ישיבה מענינת היתה שלשום לחברי המשלחת הציונית עם חברי ה„ועד הזמני של יהודי ארץ־ישראל בשטח הנכבש". על סדר היום היה: א) הועד הזמני ותכנית עבודתו — הרצאה של הד"ר י. טהון; ב) ההצהרה של באלפור ותולדותיה — הרצאה של הד"ר ח. וייצמאן; ג) המשלחת הציונית, תעודתה ותכנית עבודתה — הרצאה של הנ"ל; ד) היחס של הועד הזמני להמשלחת הציונית — הרצאה של מר א. ברלין.

לפרטי ההרצאות האלה וההחלטות שנתקבלו יוקדש מכתב מיוחד.

— על־פי בקשת הנוטעים והאכרים החליטה המשלחת הציונית לסדר להם לעת־עתה הלואה ארעית, כדי שיוכלו לשכלל את הפרדסים יותר מה שנחרב על־ידי הטורקים. ההלואה תנתן על־פי הערכה של מאה חמשה ועשרים פראנק לכל דונם של פרדס, חמשה ועשרים לכל דונם של שקדים, וכיוצא בזה.

עזרה לא־קטנה קבלו עכשיו האכרים והנוטעים שלנו גם מהממשלה. במשך שלש שנות המלחמה היה המשק החקלאי שלנו סובל דחקות גדולה בבהמות לעבודה, כי הרשות הטורקית היתה מחרימה באופן סיסטמתי כל הסוסים וכל הפרדות שבמושבות. ומובן הדבר, שמחסור זה השפיע לרעה על טיב העבודה ועל תוצאותיה. הרשות החדשה שלנו שמה לב לזה והחליטה להמציא גם לאכרים סוסים בשביל החרישה והדישה, ועל האכרים רק להאכיל את הבהמה בימי העבודה. לאחרית התקופה, בתור יוצא מן הכלל, גם נמכר מספר ידוע של סוסים.

בכלל מקוים לשנת־ברכה בתבואות ובפירות.

— לזכרון מעבר־הנצחון של הצבא הבריטי על נהר הירקון (מעבר זה גרם באופן ישר לכבושה של פתח־תקוה), הקימה עכשיו הדיוויזיה, שהוציאה לפועל את המעבר הזה, שלשה עמודי־נצחון על־יד הנהר, וכתובת אנגלית ועברית מציינת את הנצחון ומסמנת את היום — אחד ועשרים בנובמבר 1917.

ב ־ ד ־ ר ־ א.

חֲדָשׁוֹת וּמְאֹרָעוֹת

— בשבוע שעבר היתה בניו־יורק הועידה החצי־השנתית של „אגודת הרבנים בארצות־הברית וקנדה". לועידה באו כחמשים רבנים מניו־יורק ומערי־השדה. ראובן בריינין דבר עברית על־דבר הגדוד העברי וערכו הגדול בשעה זו, ובקש מאת הרבנים לבוא לעזרת הגדוד בכל כחם. סגן הנשיא, הרב שלום אלחנן יפה, ענה על דברי בריינין בנאום עברי חם. הוא הודיע, כי אגודת־הרבנים, בתור באת־כחה של היהדות החרדה, מכירה טובה לממשלה האנגלית על הכרזתה לטובת מקלט־בית יהודי בארץ־ישראל. הרבנים מכירים

את השיבותו ותעודתו הרמה של הגדוד, ואם אמנם אין בכחם לחייב את בני־נעורינו להתנדב על־מנת למסור חייהם על גאולת ארצנו, הנה הם שולחים את ברכתם על ראש הלוחמים העברים הצעירים, כי יצליחו במעשיהם. נשיא האגודה הרב דמ"י מיניית ברך גם הוא את חברי הגדוד, כי יצאו לשלום ויבואו לשלום ויזכו לבנות בעצם ידיהם את ארץ־אבתינו. אז נתקבלה פה־אחד החלטה להביע תודה לממלכת אנגליה על הכרזתה הציונית. כמו כן הוחלט לשלוח, כתום המלחמה, ועד לארץ־ישראל, שתעודתו תהיה התחקות על מצבם של המוסדות הדתיים שם ולשקוד על תקנתם והתפתחותם. נתמנה יעד מיוחד, שיבוא בדין־ודברים עם ההסתדרות הציונית באמריקה, שתסייע להוציא את הדבר הזה אל הפועל.

— ביום א', 14 ביולי, הוחג, במעמד רבבות אדם, באולם „מדיסן סקויר גארדן" בניו־יורק, חג־השחרור הלאומי של העם הצרפתי. הדגל הציוני התנוסס מעל הבימה יחד עם דגלי כל מדינות־ההסכם. פלוגה ציונית השתתפה באספה חשובה זו, בתור באת־כחו הרשמית של עם ישראל. בין השלטים, שנשאה הפלוגה, היה גם שלט כתוב עברית: „יהודה החפשית מברכת את ארץ צרפת אם החופש". כשעלה לורד רדינג, האמבאסאדור של אנגליה, לנאום את נאומו, עמדו הציוניים על רגליהם ושרו את „התקוה" לאות תודה לממשלה האנגלית על הכרזתה ההיסטורית. הדבר הזה עורר תשומת־לב מרובה בעתונות האמריקאית.

התעמולה המדינית בשם הגדוד העברי הולכת ונמשכת בהצלחה. העוסקים בדבר מקוים, כי עד תום המועד הקבוע בעוד 70 יום יספחו לגדוד עשרת אלפים איש. הופיע הגליון השלישי של „דער אידישער לעגיאנער", המכיל מאמרים וידיעות ומכתבים מאת המתגייסים בקנדה ובאנגליה. העלים נפוצים בכל עיר מרובה באוכלוסי ישראל, והעבודה מתנהלת בשקידה ובזריזות.

בשבוע האחרון נכנסו אל הגדוד כמאתים איש. ביניהם נמצאים גם הסופר ה. ל. גורדון; יעקב ראווידוביץ, המורה בגימנאסיה העברית ביפו, שנלחם בגאליפולי בתוך הגדוד העברי הראשון ונשיא האגודה העברית בבוסטון; בנימין ; אליעזר וייסברג וי. סיבל, שנלחמו בתוך הגדוד העברי הראשון; נח ליפמאן, חבר עסקן בהסתדרות „אחיעבר"; יעקב ליפמאן, מורה עברי בניו־יורק; עזרא הררי, משחק עברי, אחד ממיסדי התיאטרון העברי העממי ביפו; יהושע גורדון, סופר יהודי ונשיא „אגודת־הפועלים היהודית־הלאומית".

— השאלה בדבר הגדוד העברי הועלתה על הפרק בפארלאמנט האנגלי. על שאלת אחד המורשים, ענה סגן שר־המלחמה מאקפירסון, כי הגדוד העברי ילחם רק בארץ־ישראל ביחד עם שאר הפלוגות היהודיות הנמצאות שם.

על־פי בקשת השר פ. ד. שמואל, פקידו של הגדוד העברי, הרשה שלטון־הצבא לכל חברי הגדוד העברי לשאת את הסימן של מגן־דוד אדום על שרוולם. כמו כן ניתנה הרשות להרים את הדגל היהודי על סוכת־הגייתם. הבשורה הזאת עוררה שמחה רבה בקרב הטירונים העברים.

— זאב זאבוטינסקי, העושה עתה תעמולה גדולה בארץ־ישראל לשם הגדוד העברי, כבר סדר עד היום 300 צעירים, שהתנדבו להלחם בעד ארצם.

— העתון האשכנזי הרשמי „ארעסער דייטשע צייטונג" מודיע, כי נתגלתה באודיסה אגודה יהודית, שמטרתה היתה לגייס טירונים יהודים ולשלחם בסתר דרך וולאדיווסטוק אל החזית האנגלית בארץ־ישראל. האשכנזים אסרו כמה מעסקני החברה הזאת, שביניהם נמצאים גם שני רבנים.

— לכבוד המלאכות הרפואית של „הדסה", השוהה עתה בלונדון, נערך שם ביום ב', 8 ביולי, באולם בית־המלון המפואר „סאבוי", משתה גדול, שהשתתפו בו כמה אנשים מפורסמים מן היהודים ומן הנוצרים. מן שרים שרי־פנים באנגליה הרברט שמואל, הלורד רוטשילד,
ראיש, והוא, אשתו, הרב הכולל ד"ר ה. הרץ, ד"ר משה גאסטר ונחום סוקולוב נאמו נאומים. ביחוד עשו רושם עז נאומיהם של שמואל וגאסטר שבניהם נרשמים עתה במערכות־המלחמה שבארץ־ישראל. ברגש נלהב גלו את דעתם, כי מתגאים הם בבניהם אלה, עצמם ובשרם, שמוסרים את נפשם בעד גאולת ארץ־ישראל והקמת מדינה־בית לעמנו. דבריהם עוררו סער של התלהבות, וכל הנאספים קמו ממקומותיהם ושרו את „התקוה". סוקולוב מסר ברכה בשם אכפה ציונית גדולה של נוצרים. בשם המלאכות נאמו מרת זליגסברג ומר לווין־אפשטיין. המשתה עשה על הנאספים רושם עמוק.

חברי המלאכות בקרו את מחנה הגדוד העברי, ונתקבלו שם בסבר פנים יפות ובסעודה נאה.

ביום א', 14 ביולי, נערכה עוד קבלת־פנים לכבוד המלאכות הרפואית בבית האופירה הלונדונית. אלפי אנשים מלאו את האולם, שהיה מקושט בדגלים אנגליים ויהודיים. נקראו טלגראמות של ברכה מאת קהלות־ישראל בערי־אנגליה השונות. נתקבלו ברכות גם מאת המיניסטר לורד רוברט ססיל, מאת הלורד ראש העיר לונדון, מאת מי שהיה מיניסטר־הפנים ה. שמואל, מאת סיר סייקס ומאת האמבאסאדור הצרפתי. היושב־ראש באספה היה הלורד רוטשילד. השתתף גם בא־כחו של האמבאסאדור האיטלקי. המיניסטר האנגלי גיאורג בארנס ברך בשם הממשלה האנגלית את המלאכות הרפואית הציונית ואת הטירונים העברים מאמריקה. הוא אמר, כי המלאכות האלה תעזור להתישבות היהודית הפורחת בארץ־ישראל. סיר מונד, מיניסטר אנגלי, דבר דברים חמים בדבר חברי הגדוד העברי, הדומים למכבים. הוא הטיח דברים קשים כלפי מתנגדי הציוניות. לדעתו, מחויבים היהודים לקבל את הצעתן של ממשלות ההסכם ליצירת מרכז אץ־ישראל בתור מולדתם. נחום סוקולוב אמר בנאומו, כי המתנדבים העברים ישתתפו בהנחת אבן הפנה בשביל אוניברסיטה עברית בירושלים. שר־הצבא היגייאור ספר כשבחי של השופט לואיס ד. בראנדייס ופנה אל יהודי אמריקה, שיעזרו בכבוש ארץ־ישראל. מר לוין־אפשטיין ומרת זליגסברג, חברי המלאכות הרפואית ומר אברינבוים, מתנדב הגדוד העברי, ענו על הנאומים בשם היהודים באמריקה. הנשף, שהיתה שרויה בו התלהבות־יתרה, ננעל בשירת המנונים האנגליים האמריקאיים והציוניים.

ברוסיה נבחרה מועצה לאומית זמנית המצורפת מבאי־כחן של המפלגות השונות. צירוף־החברים במועצה נעשה לפי מספר הדעות, שקבלה כל מפלגה בבחירות אל הקונגרס היהודי הרוסי. ה„בונד" משתתף במועצה רק לשם השגת ידיעות. שאר המפלגות הסוציאליסטיות מהכות לפי־שעה להוראות מצד ועדיהן המרכזיים.

— קהלת היהודים בפטרוגראד שלחה לקהלה היהודית בברלין טלגראמה, המביעה רגשות־אבל על מות הפילוסוף הגדול הרמאן כהן.

— הקומיסאריאט היהודי בממשלה הרוסית סדר ועד יהודי מיוחד, שתכליתו להגן על עניני ישראל בשעת הגשמתם של סעיפי השלום של בריסק־דליטה.

בבוכארה היו פרעות ביהודים. רבים מהם נהרגו ורבים נאנסו להמיר את דתם.

— צירים מיהודי טורקיסטאן באו למוסקבה לדרוש, כי הממשלה תגן עליהם מפני הפרעות.

— הממשלה ההונגרית אסרה את הועידה הכללית של ציוני המדינה. הועידה נועדה להיות בבודאפשט.

הַתְּנוּעָה הַלְאֻמִּית

הממשלה הטורקית מתקרבת לציוניות.

הממשלה הטורקית הזמינה את הד״ר יעקבסון, חבר הועד הציוני המצומצם, יבוא לקושטא כדי לדון בדבר ישוב יהודי גדול בארץ־ישראל. ד״ר יעקבסון קבל את ההזמנה הזאת, בהסכמת שאר המנהיגים הציוניים.

ד״ר יעקבסון היה, לפני המלחמה, ראש הלשכה הציונית בקושטא, שתפקידה היה לבוא במגע־ומשא עם מושלי טורקיה בעניני הציוניות.

* * *

מעשי הציוניים ברוסיה.

הציוניים בפטרוגראד יסדו באנק של תעשיה, שתעודתו תהיה להספיק כספים בשביל התפתחותם של מיני־תעשיה שונים בארץ־ישראל. הון הבאנק יעלה לעשרים וחמשה מיליוני רובל ועשרת מיליון מאלה כבר נתקבלו.

כמו כן יסדו שם הציוניים חברה, שמטרתה לעזור ליהודי רוסיה להתישב בארץ־ישראל. הון החברה יעלה לעשרת מיליון רובל.

היהודים בפאריס יסדו חברה שתפקידה יהיה לשרות ספינות בין אודיסה לארץ־ישראל. חמשה מיליון רובל כבר נאספו לתכלית זו.

* * *

חגיגה ציונית בטונים.

למעלה מאלף יהודים השתתפו בחגיגה ציונית בטונים של אפריקה, שנערכה לכבוד ההסכמה היהודית שבין הממשלה האנגלית והצרפתית בדבר יסוד מקלט־בית לאומי בארץ־ישראל לעם־ישראל.

* * *

העבודה בעד הבאנק הציוני.

הועד הכולל של ציוני ניו־יורק פתח בתעמולה לשם ממכר 10000 מניות של הבאנק הציוני. התעמולה תמשך עד 15 באבגוסט. אברהם גולדשטיין, שהתנדב לנגיד העברי, נתמנה יושב־ראש לעבודה זו. יש יסוד לקוות, כי המכסה הזאת תתמלא מקרב הציוניים המסודרים בלבד.

* * *

דין־וחשבון של ההסתדרות העברית.

ק. וויטמאן, מזכיר ההסתדרות העברית, שלח אלינו את הדין־וחשבון הזה:

בישיבות האחרונות של הועד הפועל דנו בשאלת סדור הכחות העברים, כגון הסופרים, המורים וכו׳, וגם באחרות מהחלטותיה של הועידה העברית השנתית השנית.

הנסיון הראשון בעבודת סדור הכחות כבר נעשה על־ידי אספה של סופרים עברים וסופרים בלשונות אחרות שכתבו על העברית, באולם „ברודווי סנטראל״. האספה הזאת עמדה על חשיבותו וערכו הנעלה של רבים מהחוגים הספרותיים לטובת התנועה העברית, ודנה בכובד־ראש על העבודות השונות, שאפשר להם להסופרים לעסוק בהן בכחות משותפים לטובת ההסתדרות. אחרי וכוחים והצעות שונות החלט ליסד מרכז של סופרים, שישמש אגודת־מועצה אל ההסתדרות בכל הענינים הנוגעים אל הספרות העברית ואל התעמולה העברית. הועד, שנבחר באספה הזאת, עוסק כעת בעיבוד תכנית מפורטת של עבודתנו, והחליט כבר ליסד בניו־יורק בית־ועד לסופרים שישמש מרכז לכל האגודות העבריות בניו־יורק ויהיה מרכז החיים בעברית.

במשך הימים האלה נגש הועד הפועל לעבודת סדור המורים העברים בשביל השיטות הלמוד העברי בבתי־הספר לפי הדרישות העבריות, ובשביל הרמת מצבו החמרי והרוחני של המורה העברי. כמו כן עוסק הועד בעבודת הסדור של הנואמים והרבנים לטובת התעמולה העברית.

באספתו של הועד החלט להעמיד נואמים סדרנים, שיסעו לערי השדה וייסדו שם אגודות ושיטות עבריות. אחרים יבקשו שימצאו האנשים המוכשרים לכך מתייחסים דברי הועד הפועל יבקרו פעם בפעם את הערים הסמוכות לניו־יורק ולערוך שם אספות פומביות ע״פי הוראותיו של ועד הלשכה. אחרי האספות הפומביות, שהיו בבראנקס ובברוקלין, עומדות לערוך אספות כאלו בבראונסוויל, ויליאמסבורג וגרינפוינט.

הועד הפועל נגש להוציא לפעולה את החלטתה של הועידה בדבר „הבימה העברית״. הועד הכיר, כי ערכה האמנותי והצבורי של הבימה יגדל, בהכנסה לרשות ההסתדרות, ואז תוכל להועיל מאד להפצת הלשון והתרבות העברית. לפיכך החליט להעמיד את הבימה ברשות ההסתדרות. הוא מלא את ידי הועד המיועד לזה לסדר את הענין. העמד משחק ידוע, שישגיח על אופן הצגת המחזות ותפקידי המשחקים, ואת עצם המחזות יבקר ועד, שיהיה משותף מסופרים ומשחקים ידועים. כמו כן בא הועד הפועל בדברים עם מר י. בוימל בדבר מקהלות לזמרה עברית, והחליט ליסד מחלקה מיוחדת לכך בלשכת ההסתדרות.

בדבר שעורי־ערב לגדולים החלט לבוא בדברים עם הסתדרויות לאומיות שונות, וביחוד עם הסתדרויות, שרוב חבריהן הם צעירים וצעירות, ולעשות תעמולה גדולה לטובת הלמוד העברי וההשתלמות העברית. שאלת ספר־למוד מתאים אל התנאים באמריקה — היא השאלה המטרידה ביותר, והועד הפועל בא בדברים בנדון זה עם מורים־מחברים.

בועידה הציונית בפיטסבורג באו אחרים מחברי הועד הפועל בדברים עם הרבה צעירים ואחרים, שהבטיחו לתמוך בהסתדרות תמיכה מוסרית וגשמית, ושהציעו לפני הועד, כי ישלח נואמים וסדרנים לערי מגוריהם. הועידה בפיטסבורג בהחלטותיה לטובת ההסתדרות ובכלל ביחס הציוני אל תנועתנו העברית בכלל, שנתגלה שם, הראתה את האפשרויות החדשות, שנגלו לעבודה עברית רחבה ועמוקה. השטן האחד, העומד על דרך עבודה כזאת, הוא מחסור באנשים פעילים.

במשך הימים האלה נוסדו אגודה עברית בלוריין של אוהאיו וסניף עברי להאגודה הציונית המיוחדת בהארלם, ונערכה אספה פומבית בקליוולאנד על־ידי אגודת „תרבות״ בהשתתפות חברנו מ. שיינקין.

יצאה לאור חוברת „שפתנו״ מאת מ. שיינקין, ובקרוב יופיע קונטרס באנגלית על ההסתדרות.

שׁוֹנוֹת

מקום קברו של שבתי־צבי.

הד״ר בשטיין היהודי מהונגריה ורופא יהודה גרינוואלד, בהיותו בצבא, גלה את קברו של שבתי־צבי בעיר בירַאט אשר באלבאניה. כומר נוצרי הראה לו את המקום הזה. על המצבה כתוב: „גירינגי מרמד׳

העיר בירַאט נכבשה בשבוע שעבר על־ידי צבאות ממשלות־ההסכם.

תשובות המערכת.

— לכל אלה השולחים את כתבי־ידם אל המערכת אנו מודיעים בזה, כי כתבי־יד, שאינם מתקבלים לדפוס, אינם מוחזרים לבעליהם. ולפיכך מתבקשים בזה כל הכותבים המתחילים: א) להשאיר תחת ידם העתקה מחבוריהם, הנשלחים למערכת, אם אלה יקרים בעיניהם; ב) שלא לצרף לכתבי־היד תוי־פוסטה ושלא לבוא אחר־כך בטרוניה עם המערכת בדרישת תשובה. אלה מן הכותבים, הראויים, לפי ערך חבוריהם, להיות נענים — מובטח להם, שיקבלו תשובה גם כשלא יצרפו תוי־פוסטה לכתבי־ידם.

— לא יורפסו: „דגלי", „באים אנחנו" מאת י—ף פ—ל; „אל הלגיונרים העברים (שיר)", „החיים בתור משחק (מאמר מקורי)" — מאת ד—ד ה—ץ; „ריב בני־אדם ובני־אלהים בזמננו" (שיר) — מאת י—ה וו—ן; „שן חרקתי..." (שיר) — מאת מ. ס—ן; „מכתב גלוי למנהיגי המזרחי באמריקה" — מאת ד—ר ג—ן; „חדשות" (שיר) — מאת י—ה א—אי; „המכתב" (ספור) — מאת ש—ה ב—ן; מאמר על החנוך — מאת א. ג—ק; „ישנות" (רשימה) — מאת מ—ה צ—י פ—ק; „שיר חדש לנו שירו" (שיר) — מאת ד—ר א. י. ב—י.

* * *

עסק הבשר זהו אחד מהעסקים היותר גדולים באמריקה. כל מי שרוצה לעמוד על הפרטים עליו לדעת, שיש לו פה עסק עם סכומים גדולים.

בדין וחשבון כתוב, שסך הכל של הרוחים של ארבעת מוכרי הבשר הגדולים בעד שנה שעברה היה $140,000,000 במשך שנות המלחמה.

הסכום הזה, אם תדמו אותו עם רוח ממוצע של שנה שלפני המלחמה, של $19,000,000, יראה כאילו רוח של שנות המלחמה היה יותר על $121,000,000 משהיה הרוח שלפני המלחמה.

בזה יש דמוי בין ריוח של שלש שנים ובין ריוח של שנה אחת — ובאמת דמוי זה אינו צודק כל עיקר. דבר זה אינו רק מתעה, אלא ועד המסחר של הממשלה, כפי הנראה, טעה גם בעצם המספרים.

* * *

סך הכל של הרוחים של שלש שנה של $140,000,000 בא ממכירות של יותר מארבעה מיליונים דולארים והצי, זאת אומרת, לערך שלשה סנטים על כל דולאר של סחורה שנמכרה — או חלק קטן של סנט על כל ליטרא של סחורה.

רוחי מוכרי הבשר הם בלתי חשובים לעומת המחירים, שמשלמים בעד בהמה חיה ובעד בשר שחוט. אין עסק גדול אחר מתנהל על יסוד ריוח כל־כך קטן.

* * *

עוד דבר, — וזה נחוץ לדעת — כי רק חלק קטן מן הרוחים האלה נתחלק ע"ח הרבית. העודף נצטרף אל כספי העסק. והמעשה הזה היה מוכרח להעשות, אם תשימו אל לב את השאלות העומדות לפני מוכרי הבשר להפתר — במהירות היותר אפשרית — במשך שנות המלחמה.

כדי לנהל את העסקים בשנות המלחמה, בעת שההוצאות הן גדולות יותר מן המדה ושנחוץ לשלם כפלים ופי שלש בשביל הבהמה החיה, היה צורך בכסף כפלים ופי שלש יותר מההון הרגיל. עודף הרוחים יש בו כדי לשלם רק בעד הכסף שהושקע במסחר, וכמו שאָמרנו לעיל, החלק הגדול מהרוחים שמש לקנית סחורה במדה גדולה ולהספקת הוספות ותקונים שהיה צורך בהם כדי למלא את הדרישות הגדולות של הצבא והצי ומדינות־ההסכם.

* * *

אם הנך סוחר תבין בעצמך פירוש העובדות הללו. אם אינך בקיא בעניני מסחר, שאל את אחד ממכריך הבקיאים בענינים כאלה, נאמר, למשל, את השולחני שלך, ובקש מאתו, שישוה את רוחי מוכרי הבשר לתעשיה גדולה אחרת בימינו אלה.

ועד המסחר של הממשלה אין בידיו כל הוכחה להראות כי למוכרי הבשר יש מונופולין. הדין־וחשבון של הועד בעצמו מראה על גודל מספרם וחשיבותם של מוכרי הבשר האחרים.

מוכרי הבשר האמורים בדין־וחשבון נכונים להראות לכל איש ישר, כי הם מתחרים בהתחרות חריפה זה עם זה ושאין להם שום כח לקבוע מחירים.

אלמלא היו נכונים דבריהם, לא היו מעיזים לצאת בהודאה ודאית כזאת.

עוד דבר. מספרי הממשלה מראים, שבידי חמשת מוכרי הבשר האמורים בדין־וחשבון נמצאת לערך רק חמישית אחת ממכירות הבשר בכל רחבי הארץ.

רצונם הוא שאפשר יהיה לענין אתכם איך, למשל, אפשר להם למכור בשר שחוט במחיר פחות ממחיר בהמה חיה מפני שיש להם פרודוקטים מן הצד, ואת הקורות הנפלאות של דרכי חלוקת העבודה בכל רחבי הארץ וכמו כן בארצות אחרות.

חמשת מוכרי הבשר האמורים מרגישים, כי יש להם הזכות להשתתף יחד בהרצאת הדברים האלה לפני הקהל.

אפשר היה להם להושיט עזר גדול לממשלה שלכם בשעת הצורך; הם נענו לכל דרישותיה של שעת המלחמה במהירות ובשלמות. הם נכונים להגיש את עצומותיהם בצירוף העובדות לפני יושר דעתו של עם אמריקה.

Armour and Company
Cudahy Packing Co.
Morris and Company
Swift & Company
Wilson & Company

Lifshitz Print, 217 E. Broadway, cor. Clinton St.